

ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГА

Нутгийн удирдлагын ордон, 3 дугаар баг,
Сайншанд сум, Дорноговь аймаг, 44103
Утас: 7052 2533, Факс: (976) 7052 2530,
Цахим шуудан: zdtg@dornogovi.gov.mn,
Цахим хуудас: www.dornogovi.gov.mn

2023.05.19 № 01/619

танай 2023.04.25-ны № ХЗГ/948.-Т

ХҮНИЙ ЭРХИЙГ ХАНГАХ ҮНДЭСНИЙ ХОРООНЫ АЖЛЫН АЛБАНД

Хүний эрхийг хангах Үндэсний хорооны 2023 оны 01 дүгээр тогтоолоор баталсан “Орон нутаг дахь хүний эрхийн төлөв байдлыг тайлагнах, илтгэх журам”-ын дагуу Хүний эрхийн төлөв байдлын тайланг nvhr@cabinet.gov.mn цахим хаягаар болон хавсралтаар хүргүүлж байна.

Хавсралт: 32 хуудастай.

О.БАТЖАРГАЛ

44 6230571

Монгол Улсын Засгийн газрын
Хэрэг эрхлэх газар

Бичиг хэрэг

Огноо 2023. 05. 23

15 цаг 30 минут

Дорноговь аймаг

ОРОН НУТАГ ДАХЬ ХҮНИЙ ЭРХИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТАЙЛАН

**Дорноговь аймаг
2023-05-19**

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

ХҮНИЙ ЭРХИЙГ ХАНГАХ ҮНДЭСНИЙ МЕХАНИЗМ

Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газрын даргын 2023 оны 04 дүгэр сарын 25-ны өдрийн ХЭГ/948 дугаар албан бичиг, “Орон нутаг дахь хүний эрхийн төлөв байдлыг тайлагнах, илтгэх журам”-ын дагуу Монгол Улсын хууль, тогтоомж, Олон улсын гэрээ конвенцын хэрэгжилт, Улсын болон орон нутгийн бодлого, төлөвлөлт, үйл ажиллагааны гүйцэтгэл, үр дүн, үр нөлөө хүний эрхэд суурилсан эсэх талаар өөрсдийн үйл ажиллагаанд дүн шинжилгээ хий, хүний эрхийн зөрчлийн талаарх мэргэжлийн байгууллагаас гаргасан нөхцөл байдлын тайлан мэдээлэл, сумдад хүний эрхийн ямар зөрлүүд байгааг тодорхойлох байдлаар тайланг боловсрууллаа.

Монгол Улсын хүний эрхийг хангах Үндэсний бие даасан хараат бус механизм болох Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын үйл ажиллагааг дэмжин ажиллахаас гадна, хүний эрхийн талаарх Комиссын гишүүний Шаардлага, Зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хуульд заасан хугацаанд ханган ажиллахад илүү анхааран ажиллаж байна.

А. ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨГ ХАНГАХ ҮНДЭСНИЙ ЧАДАВХИЙГ ДЭЭШЛҮҮЛЭХЭД ХУВЬ НЭМЭР ОРУУЛЖ, ХҮНИЙ ЭРХИЙГ ХАНГАХ ҮНДЭСНИЙ МЕХАНИЗМИЙГ ХЭРХЭН ДЭМЖИЖ АЖИЛЛАСАН МЭДЭЭЛЭЛ:

1. Иргэд олон нийтэд Хүний эрхийн боловсрол олгох үйл ажиллагааг орон нутаг дахь хүний эрхийн ажилтантай хамтран зохион байгуулах ажлыг жил бүр төлөвлөн 2016-2021 он хүртэл 260 гаруй удаагийн сургалтаар 10,000 мянга гаруй иргэдэд сургалт зохион байгуулсан.
2. Жил бүрийн 12 дугаар сарын Хүний эрхийн Олон Улсын өдрийг тохиолдуулан “Хүний эрхийн төлөө хамтдаа” өглөөний уулзалтыг зохион байгуулж хэвшсэн. Тус уулзалтад төрийн захиргааны байгууллагын удирдах албан тушаалтан, төрийн бус байгууллагын төлөөлөл оролцож дараах агуулгын хүрээнд ярилцлага өрнүүлж хүний эрхийн чиглэлээр дараа ондоо ямар ажил зохион байгуулах талаар амлалт өгдөг. Мөн Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын Хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх илтгэлээр тухайн онд ямар эрхийн асуудал хөндөгдсөн, хэрхэн анхаарч ажиллах талаар мэдээлэл солилцож, уулзалтад оролцогч байгууллагууд тухайн онд хүний эрхийг хангах чиглэлээр бодитой үр дүнтэй ажлаа тайлагнаж, сайн туршлагыг уриалдаг.
3. ХЭҮК-ын орон нутаг дахь ажилтны санаачилсан “Хүн хүндээ хүндэтгэлтэй хандъя” нөлөөллийн аяныг хүний эрхийг хангах хамгаалах, аливаа ялгаварлан гадуурхалтаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор аймгийн хэмжээнд өрнүүлж шаардагдах санхүүжилтийг шийдвэрлэн ажилласан. Тус аяны хүрээнд аймгийн 14 суманд зам дагуу байрлах самбарт уриалгыг байршуулж иргэд олон нийтэд эерэг нөлөө үзүүлэх арга хэмжээг зохион байгуулсан.
4. Хүний эрхийн Үндэсний Комиссоос бэлтгэн гаргасан шторк, мэдээ мэдээллийг орон нутгийн телевиз сонинд үнэ төлбөргүй нийтлүүлэхэд

дэмжлэг үзүүлж хүний эрхийн талаар мэдээ мэдээллийг түгээхэд хамтран ажилласан.

Мөн Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын дарга, гишүүд, ажлын албанаас орон нутагт албан томилолтоор ажиллахад шаардлагатай мэдээ, мэдээллээр хангаж, аюулгүй байдалд анхааран ажиллаж хэвшсэн.

Б. ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨГ БИЕЛҮҮЛЭХ ЧИГЛЭЛЭЭР ХҮНИЙ ЭРХИЙН ҮНДЭСНИЙ КОМИСС, ТӨРИЙН БУС БАЙГУУЛЛАГУУД, ХУВИЙН ХЭВШЛИЙН АЖ АХУЙ НЭГЖ, БАЙГУУЛЛАГУУДАЙ ХАМТРАН АЖИЛЛАСАН САЙН ТУРШЛАГА:

Хүний эрхийг хангах чиглэлээр Монгол Улсын хүний эрхийн Үндэсний Комисс, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамнаас ирүүлсэн зөвлөж, чиглэлийг тухай бүр хэрэгжүүлэн тайлагнан ажилласан.

Тухайлбал: Нэгдсэн Үндэсний байгууллагын Хүүхдийн эрхийн тухай конвенц болон Хүүхдийн эрхийн тухай хууль, Хүүхэд хамгааллын тухай хууль, Засгийн газрын 2019 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн “Хурдан морины уралдааны талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” 57 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийг хэрэгжилтийг хангаж жил бүрийн 11 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс 05 дугаар сарын 01-ний өдрийг хүртэлх хугацаанд буюу Хүйтний улиралд хурдан морины уралдаан, сунгаа, үсэргээ зохион байгуулж хүүхдийн амь нас, эрүүл мэндэд хохирол учруулахаас урьдчилан сэргийлж тухай бүр 14 сумын Засаг дарга, холбогдох байгууллагад чиглэл өгч ажиллаж хэвшсэн.

Бодит үр дүнтэй ажил

Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын орон нутаг дахь ажилтны санал, санаачилгыг дэмжин аймгийн Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газрын Цагдан хорих байранд зарлан мэдээлэх төхөөрөмж байршуулсан. Үүний үр дүнд Цагдан хоригдогч нарыг мэдээ мэдээлэл авах боломж нөхцөлөөр хангахаас гадна тэдний зан үйлд эерэг нөлөө үзүүлэх лекц, сургалтыг тогтмол явуулж байна. Мөн Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газрын аж ахуйн ялтны байрны засвар үйлчилгээ, өргөтгөлийн ажилд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлсэн бөгөөд эргэлтээр ирсэн гэр бүл, хүүхдэд таатай орчин бүрдүүлсэн.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

ХҮНИЙ СУУРЬ ЭРХИЙГ ХАНГАСАН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Орон нутгийн хувьд төрийн үйлчилгээг иргэдэд түргэн шуурхай, хүртээмжтэй, нийцтэй, чанартай хүргэхэд онцгойлон анхаарч хүний эрхийг хангах хамгаалах үндсэн чиг үүргээ хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Эрүүл мэндийн чиглэлээр:

Аймгийн хэмжээнд 125 төрийн болон хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллага үйл ажиллагаа явуулж, хүн амд эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг үзүүлж байгаа бөгөөд аймгийн болон Замын-Үүдийн Нэгдсэн эмнэлэгт гемодиализ,

компьютер томограф, ходоод, улаан хоолойн уян дуран, дурангийн мэс засал, чих хамар хоолойн мэс засал зэрэг 3 дугаар шатлалд хийгддэг өндөр төлбөртэй, нарийн мэргэжлийн тусламж үйлчилгээг үзүүлж байна.

Дорноговь аймаг нь 14 сумын эрүүл мэндийн төв, 5 өрхийн эрүүл мэндийн төвөөр 72,000 хүн амд эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээ, 2 Нэгдсэн эмнэлгээр төрөлжсөн нарийн мэргэжлийн тусламж үйлчилгээг үзүүлэн ажиллаж байна. Нэг сумын эрүүл мэндийн төвд 1200-5000 хүн, нэг өрхийн эрүүл мэндийн төвд 3000-7000 хүн ногдож, эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээг авах боломжоор бүрэн хангаад байна.

Анхан шатны эрүүл мэндийн байгууллагуудын алсын зайн оношилгооны чадавхыг нэмэгдүүлж, хөдөөгийн малчид иргэд хаана байгаагаас үл хамааран эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ авах боломжийг бүрдүүлэхээр нийт 10 сум, 1 өрхийн эрүүл мэндийн төвд Мобайл технологийг нэвтрүүлснээр сумын эрүүл мэндийн төвүүдийн 76,9% нь мобайл технологитой болсон. Ингэснээр малчид, алслагдсан сумдын иргэд зайн оношилгоонд хамрагдаж, эмнэлгийн тусламжийг цаг алдалгүй авах боломжтой болсон.

Эрүүл мэндийн зөвлөгөө мэдээлэл өгөх "24 цагийн утас", "Call center" төвийг байгуулж, нийт 3019 дуудлага хүлээн авснаас 30.4% нь эмнэлгийн тусламж үйлчилгээтэй холбоотой зөвлөгөө мэдээлэл, 65.9% нь гэрийн тусгаарлалт, эмчилгээнд байгаа иргэдийн биеийн байдлын тандалт, дархлаажуулалтын зөвлөгөө, 3%-д нь эмнэлгийн тусламж шаардлагатай иргэнийг өрхийн эрүүл мэндийн төвтэй холбож, 0.7% нь талархал илэрхийлсэн дуудлага эзэлж байна.

Аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/590 захирамжаар 10.8 сая төгрөгийн санхүүжилтээр "Шүдний эмчийн явуулын үзлэг"-ийг хойд бүсийн 5 суманд зохион байгуулан 908 хүнийг хамруулснаар хөдөөгийн хүн амд шүдний эмчийн тусламжийг авах эрхийг хангасан.

Нэгдсэн эмнэлгүүд мэргэшсэн тусламж үйлчилгээний багцын дагуу эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, орон нутагтаа чанартай тусламж үйлчилгээ авах боломж нөхцөлийг бүрдүүлэхэд анхаарч, орон нутгийн төсөв хандив тусламж, салбарын хөрөнгө оруулалтаар 3,6 тэрбум төгрөгийн 248 ширхэг эмнэлгийн тоног төхөөрөмж шинээр нийлүүлснээр тоног төхөөрөмжийн хангалт 85.7% болж өмнөх оны мөн үеэс 2.5%-иар нэмэгдээд байна.

Эрт илрүүлгийн үзлэгээр 2681 удаагийн сургалт сурталчилгаанд 77021 хүнийг хамруулж, 34 төрлийн 47956 ширхэг зөвлөмж мэдээллийг түгээсэн. Үзлэгт хамрагдвал зохих хүн амын 18.1% хамрагдаж, эмгэг өөрчлөлттэй 4247 хүний өвчлөлийг илрүүлэн, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг тухай бүр үзүүлсэн.

Аймгийн хэмжээнд 46 эмийн сан, 3 эм ханган нийлүүлэх байгууллага ажиллаж, бүх эмийн сангууд ZK9500 загварын иргэдийн хувийн мэдээлэл хадгалагддаггүй 186 ширхэг хурууны хээ уншигч төхөөрөмжтэй болж, төрийн өмчийн 19 эрүүл мэндийн байгууллагын 81 эмч хөнгөлөлттэй эм бичиж, 42 эмийн

сан 37438 хүнд, 1041.3 сая төгрөгийн хөнгөлөлттэй эмээр үйлчилж, гүйцэтгэл өмнөх оны мөн үеэс 7.6%-р өссөн.

Цаашид орчин үеийн дэвшилтэт технологи бүхий хувийн хэвшлийн андрологи, урологи, хүүхдийн шүд, нүд, чих хамар хоолой, арьс гоо засал, өндөр өртөг бүхий оношилгооны чиглэлийн хувийн хэвшлийн эмнэлэг, мөн ариутгал халдваргүйтгэлийн шавжгүйтгэлийн байгууллага, хөдөөгийн суманд ажиллах хувийн хэвшлийн шүдний эмнэлгийг дэмжиж ажиллахаар төлөвлөж байна.

Боловсролын чиглэлээр:

Аймгийн хэмжээнд нийт 23 ЕБС, 42 цэцэрлэг, мэргэжлийн боловсрол олгох Политехник коллеж, Анагаахын шинжлэх ухааны үндэсний их сургуулийн салбар сургууль үйл ажиллагаа явуулж байна. Сайншанд сумд 640 хүүхдийн суудалтай сургууль, 320 хүүхдийн суудалтай сургуулийн өргөтгөл, Замын-Үүд сумд 640 хүүхдийн суудалтай сургууль, Хатанбулаг сумд 320 хүүхдийн суудалтай сургууль, 15 цэцэрлэгийн барилгыг шинээр барьж, хүүхдийн сурах орчныг бүрдүүлснээр сургуулийн өмнөх боловсролын анги дүүргэлтийн дундаж 26,7 болж улсын дунджаас цөөн, ЕБС-ийн анги дүүргэлт Улаанбаатар хоттой харьцуулахад 10-15-аар бага, багш нарын мэдлэг ур чадварын үнэлгээ улсын дунджаас дээгүүр болсон үр дүнтэй байна.

Мэргэжлийн байгууллагаас гаргасан 2022 оны судалгааны үр дүнгээр бага, дунд боловсролын чанар болон сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагын хүртээмжээрээ улсдаа тэргүүлж, бага, суурь боловсролын хамран сургалтын 6 дугаарт эрэмбэлэгдсэн.

Ийнхүү сургуулийн өмнөх боловсролын үйлчилгээний хүртээмж хангалттай байгаа хэдий ч чанарыг нэмэгдүүлэн аймгийн хэмжээнд 3-5 цэцэрлэгт шинэ шинэлэг, үр дүнтэй сургалтын хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна.

Хүүхдийг хөгжих боломж нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор 100 хүүхдийн зуслан, хүүхдийн паркийг барьж, “Хүүхдэд ээлтэй Дорноговь”, “Англи хэлтэй Дорноговь” хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн гадаад хэл, математик, хими, физик, нийгмийн ухаан, монгол хэлний чиглэлээр хувийн хэвшлийн сургалтын төвүүдийг дэмжин ажиллаж, “Саран хөхөө” театр болон Музей, сургалт судалгааны төв, Хүүхдийн ордонд нийт 18 төрлийн дугуйланг үнэ төлбөргүй хичээллүүлж байна.

2023-2024 оны хичээлийн жилд Ерөнхий боловсролын “Шинэ Монгол” сургуулийн сургалтын хөтөлбөрийг Сайншанд, Замын-үүд болон алслагдсан сумын сургууль, нийт 3 сургуульд нэвтрүүлэхээр ажиллаж байгаа бөгөөд цаашид Кембрижийн болон олон улсын хөтөлбөрүүдийг орон нутагт нутагшуулах бодлого барьж, их дээд болон хувийн хэвшлийн боловсролын байгууллагын салбарыг байгуулахад бүх талын дэмжлэг үзүүлэхээр зорин ажиллаж байна.

Дорноговь аймаг дахь Анагаах ухааны салбар сургуулийн сургалтын чанарыг сайжруулах чиглэлээр багш солилцооны хөтөлбөрийн хэрэгжүүлэн, шаардлагатай мэргэжлээр доктор багш нарыг урьж хичээл заалгах, багш нарт ажлын байрын сургалт явуулах зэрэг олон давуу талуудыг бий болгож, хөдөө орон

нутагт эмч эмнэлгийн мэргэжилтэн бэлтгэж буй салбар сургуулийн багш нарыг чадавхжуулах, сургалтын чанарыг сайжруулахад анхааран ажиллаж байна.

Багш нарын эрдэм шинжилгээ судалгааны ажлыг эрчимжүүлэх, эрдмийн зэрэг цолыг нэмэгдүүлэх, эрүүл мэндийн тулгамдсан асуудлуудыг судлах төсөл хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, сургалт, эрдэм шинжилгээ судалгааны ажлыг хослуулан явуулахын зэрэгцээ их сургуулийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг нэмэгдүүлэх, эрчимжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж байгаагаас гадна ирэх онд шинээр хичээлийн байр, сургуулийн эмнэлэг, оюутны дотуур байр барих, оюутны тоог нэмэгдүүлэх, сургалтын төлбөрийн дэмжлэг үзүүлэхийн зэрэгцээ сургалтын ур чадварын орчныг стандартад хүргэх үүднээс шаардлагатай багаж, тоног төхөөрөмжөөр хангах зэрэг бодлогод нийцсэн асуудлыг шийдвэрлэхээр ажиллаж байна.

Амьдрах таатай орчин нөхцөлийг бүрдүүлэх чиглэлээр:

Дорноговь аймгийн хэмжээнд нийт өрхийн 79.0 хувь нь төвлөрсөн цахилгаан хангамжийн эх үүсвэрээр хангагдсан бөгөөд нийт өрхийн 20.5 хувь сэргээгдэх эрчим хүчний жижиг оврын цахилгаан үүсгүүрээр хангагдсан байна.

Төвлөрсөн усан хангамжид нийт өрхийн 32.6 хувь нь холбогдсон ба бохир ус зайлуулалтын бие даасан болон төвлөрсөн системд 31.5 хувь нь холбогдсон.

Дорноговь аймаг нь байгаль, цаг уурын нөхцөл байдлын хувьд сэргээгдэх эрчим хүчний асар их нөөцтэй давуу байдлыг ашиглан амины орон сууцны эко хорооллуудыг төлөвлөсөн ба 2023 онд 909 өрхөд гэр бүлийн хамтын хэрэгцээний зориулалтаар 40.92 га газрыг олгохоор төлөвлөөд байна.

Аймгийн бүх сумд хот хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөтэй бөгөөд 12 сумын төв төвлөрсөн халаалт, цэвэр, бохир усны шугам сүлжээнд бүрэн холбогдсон, Мандах, Сайхандулаан сумдын төвийг төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбохоор бэлтгэл ажлыг хангаж, зураг төсөл боловсруулах зардлыг 2023 оны орон нутгийн төсөвт тусгаж шийдвэрлээд байна.

Нийт өрхийн 57.6 хувь нь нийтийн орон сууцанд амьдардаг бөгөөд 41.1 хувь нь уламжлалт сууц болох гэр, байшинд, 1.3 хувь нь бусад сууцанд амьдарч, орон сууц, хувийн байшинд амьдардаг айл өрх жилээс жилд нэмэгдсээр байна.

Сайншанд хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу аймгийн төвд газрыг дахин төлөвлөх, дахин зохион байгуулах, ашиглалтын шаардлага хангахгүй барилга байгууламжуудыг буулган дахин төлөвлөх замаар хүн амын нягтралыг нэмэгдүүлж, төвлөрсөн инженерийн хангамж бүхий орон сууцны хороолол, амины орон сууцны хорооллуудыг бий болгох, эдэлбэр газар бүхий уламжлалт гэр хорооллыг газраар хувь нийлүүлэх замаар нийтийн эдэлбэр, амралтын зугаалгын бүс, зам, шугам сүлжээний бүс бүхий 337.7 га газарт хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөг баталж, 10000 айлын орон сууцыг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөн хэрэгжүүлж байна.

Иргэдийн ажиллаж, амьдрах нөхцөлийг бий болгоход Сайншанд, Замын-Үүд, Хатанбулаг сумдын хот хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу шилжин суурьшигчдыг хүлээн авах амины орон сууцны эко хорооллууд, жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн газруудыг газар зохион байгуулалтын 2023 оны төлөвлөгөөнд тусгаж, газар олгох бэлтгэл ажлыг хангасан.

“Өрх гэр бүлийн худалдан авах чадварт нийцүүлэн орон сууцжуулах бодлого хэрэгжүүлэх” зорилтын хүрээнд “Мандах наран хороолол” болон бусад төсөл, хөтөлбөрүүдийг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр амжилттай хэрэгжүүлэн ажиллаж, хөтөлбөрт тусгагдсан бодлогыг хэрэгжүүлснээр сүүлийн жилүүдэд 1342 айлын 36 блок нийтийн орон сууц баригдсан ба аймгийн орон сууцны тоо 9009 болон нэмэгдэж, хүн амын ая тухтай амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлээд байна.

Дээрх хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөний хүн амын өсөлтийг тооцож, дараах байршлуудад орон сууцны хорооллуудыг шинээр барих төсөл сонгон шалгаруулалтыг зарлаж, 2023 онуудад 1780 айлын орон сууцны хорооллуудыг ашиглалтад оруулахаар ажиллаж байна. Үүнд:

- Сайншанд сумын 7 дугаар багийн нутаг дэвсгэрт орон сууцны олон нийтийн бүсэд 883 айлын 18 орон сууц;
- Сайншанд сумын 7 дугаар багийн нутаг дэвсгэрт “Мандах наран” орон сууцны хорооллын үргэлжлэл болох 1122 айлын 18 орон сууц;
- Сайншанд сумын 2 дугаар багийн нутаг дэвсгэрт байрлах ашиглалтын шаардлага хангахгүй хуучны орон сууцны барилгуудыг дахин төлөвлөлтөд оруулж, “Саруул дэнж” 185 айлын 3 орон сууц;
- Сайншанд суманд бусад 85;
- Замын-Үүд сумын Сүлд багийн нутаг дэвсгэрт Мандах наран-6 хорооллын 384 айлын 6 орон сууц;
- “Улаанбаатар төмөр зам” хувь нийлүүлсэн нийгэмлэгийн “Говийн төмөр замчин” хөтөлбөрийн хүрээнд Сайншанд, Замын-Үүд сумдад нийт 216 айлын 2 орон сууц.
- Бусад сумдад 15 орон сууцыг ашиглалтад оруулахаар ажиллаж байна.

Дорноговь аймаг нь Монгол Улсын аймгуудаас анх удаа Түрээсийн орон сууц хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөн “Дорноговь орон сууц” орон нутгийн өмчит компанийг байгуулан эхний ээлжинд 2 блок 144 айлын орон сууцыг аймгийн орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтаар барьж байгуулан ашиглалтад оруулахад бэлэн болсон. Ингэснээр эхний ээлжинд хямд өртөгтэй, тохилог орон сууцаар зорилтот бүлгийн иргэдийг түрээслээд өмчлөх боломжийг олгоод байна.

Аж үйлдвэрлэлийн болон хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл технологийн паркийн зориулалтаар газруудыг орон нутгийн тусгай хэрэгцээнд авч, Дорноговь аймгийн аж үйлдвэр, хөгжлийн стратеги төлөвлөгөөг боловсруулан аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар батлуулсан ба энэхүү ажлын хүрээнд аймгийн эдийн засгийг кластер хэлбэрээр хөгжүүлэх, эрчимжсэн мал аж ахуйг хөгжүүлэх, малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл технологийн паркийг эдийн засгийн 5 тойрогт байгуулах ба Дорноговь аймгийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд тусгаж, бизнес эрхлэгчдэд газар олголтыг хийх, орон нутгийн давуу талд түшиглэн “Арилжааны 1000 хонь”, “Өсвөр үхрийн аж ахуй”, “Дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах үйлдвэр”, “Хүлэмжийн аж ахуй” төслүүдийг хэрэгжүүлэх, малын

үүлдэр угсааг сайжруулах бизнес эрхлэх боломж, нөхцөлийг бүрдүүлэхээр ажиллаж байна.

Түүнчлэн томоохон бүтээн байгуулалт, үйлдвэр, аж ахуйн газруудыг хэрэгцээт бараа бүтээгдэхүүнээр хангах жижиг, дунд үйлдвэр хөгжүүлэх, шинээр байгуулах зорилгоор “Бизнес парк”-ыг эдийн засгийн бүсүүдэд байгуулахад дэд бүтцийн асуудлыг орон нутгаас шийдвэрлэж, сонирхогч этгээдэд газар олгох нөхцөлийг бүрдүүллээ. Энэхүү төсөлд тусгагдсанаар ажлын бээлий, ажлын хувцас, сав баглаа боодол, 00 цаасны үйлдвэрүүд, мод үржүүлэг, хүнсний ногоо тариалалт, мөн Сайншанд хотын цэвэрлэх байгууламжийн цэвэршүүлсэн саарал усыг ашиглан “Арьс, шир боловсруулах үйлдвэр”, “Ноос, ноолуур угаах үйлдвэр”, “Эсгийний үйлдвэр”-үүдийг байгуулах боломжийг бүрдүүлсэн.

Хүнс, ундны усны аюулгүй байдлыг хангах чиглэлээр:

“Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах нь” сэдэвт сургалтад Сайншанд, Мандах, Эрдэнэ, Өргөн сумдын хүнсний худалдаа, нийтийн хоолны үйлчилгээ эрхлэгч 107 төлөөлөл хамруулж мэдээлэл хүргэсэн.

Аймгийн Мэргэжлийн хяналтын газартай хамтран төлөвлөгөөт бус хяналт шалгалтыг хүнсний үйлдвэрийн 1, хүнсний худалдааны 5, нийтийн хоолны 69 нийт 75 аж ахуйн нэгж, иргэний үйл ажиллагаанд хийж гүйцэтгэсэн. Шалгалтаар сургууль, цэцэрлэгийн хоол үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд илэрсэн зөрчил дутагдалд улсын байцаагчийн 11-03-013/17 дугаартай 37 заалт бүхий “Үүсэж болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх тухай” зөвлөмж хүргүүлсэн. Мөн үйл ажиллагааг зогсоох 2 акт, ажлын байрны 1 дүгнэлт, 4 албан шаардлага тус тус хүргүүлсэн.

Худалдаа, үйлчилгээний 700 газрыг тохирлын үнэлгээнд хамруулан заавар, зөвлөгөө өгч, стандартуудыг тухай бүрд тайлбарлан таниулж, 35 бүтээгдэхүүн, 300 үйлчилгээнд тохирлын гэрчилгээ олгосон.

Хэмжих хэрэгслийн баталгаажуулалтад 1910 цахилгааны, 637 массын, 743 эзлэхүүний хэмжих хэрэгслийг хамруулсан. Худалдаа, хүнс, нийтийн хоол үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн үйл ажиллагаанд холбогдох стандартын талаар 9, бүтээгдэхүүн үйлчилгээний баталгаажуулалтын чиглэлээр 4, хэмжил зүйн чиглэлээр 2 нийт 15 удаагийн сургалт зохион байгуулж сургалтад 24 аж ахуйн нэгж, 314 иргэнийг хамруулж мэдээлэл өгсөн. Үүнд: Тус хэлтэс нь 2022 оны 04 дүгээр сарын 07-ний өдөр “Best” хөтөлбөрийн Дорноговь салбартай хамтран Сайншанд суманд, 2022 оны 09 дүгээр сарын 20-ны өдөр Замын-Үүд суманд “Дотоодын бүтээгдэхүүн” үйлчилгээ эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгж, иргэдэд “Боловсруулсан гурилын бэлдэц” техникийн шаардлага MNS5760-2020, “Жигнэмэл гурилан бүтээгдэхүүн” техникийн шаардлага MNS2488-2021, “Чанамал гурилан бүтээгдэхүүн” техникийн шаардлага MNS4578-2021 шинэчлэгдсэн стандартуудыг танилцуулах сургалтыг хийж сургалтад нийт 33 аж ахуйн нэгж хамрагдаж, шинэчлэгдсэн стандартын талаар мэдээлэлтэй болсон.

“Намрын ногоон өдрүүд”, “Шилмэл мал” үзэсгэлэн худалдааг жил бүр зохион байгуулж, 14 сумын 17 төрийн байгууллага, 5 төрийн бус байгууллага,

127 иргэн, аж ахуйн нэгж, 50 гаруй малчин оролцож үйл ажиллагаагаа сурталчлан, 73.0 сая төгрөгийн борлуулалт хийсэн. Улаанбаатар хотод зохион байгуулагдсан "Намрын ногоон өдрүүд-Үндэсний үйлдвэрлэл" нэгдсэн арга хэмжээнд орон нутгаас шалгарсан 3 аж ахуйн нэгжийг бараа, бүтээгдэхүүнээ сурталчлан оролцуулж 6.8 сая төгрөгийн борлуулалтыг хийсэн.

"ITM" Олон улсын аялал жуулчлалын үзэсгэлэн худалдаа 2022 оны 10 дугаар сарын 28, 29, 30-ний өдрүүдэд Мишээл экспод зохион байгуулагдаж "Далт мөнгөн шанд" ХХК Загсгал цай, "Дорнын үжин говь" ХХК Эко саван, эсгий урлалаар оролцсон. Аймгийн Засаг даргын Тамгын газар, Эрүүл мэндийн газар, Боловсрол шинжлэх ухааны газар, "Тогоочийн холбоо"-той хамтран Нийтийн хоолны газар, Ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг, эмнэлгийн тогооч нарын ур чадварыг дээшлүүлэх, мэргэжлийн түвшин тогтоох ур чадварын дадлага сургуулилтад 33 тогоочийг хамруулсан.

Газар тариалангийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг 217 өрх, 23 аж ахуйн нэгж, байгууллага нь төмс 25,8 га, хүнсний ногоо 63,2 га, малын тэжээл 33,9 га, жимс, жимсгэнэ 15,2 га, нийт 136 га талбай, бага оврын трактор 72, үрлэгч 5, ухагч 3, 37 га-ын дуслын усалгааны систем, 900 м² өвлийн хүлэмж 2 ш, 10520 м² зуны хүлэмж 65 ширхэг, 950 тоннын багтаамж бүхий 22 зоорийг үйл ажиллагаандаа ашиглаж, урьд оноос тариалангийн талбайн хэмжээ 29%, зоорины хангамж 5,5%, хамгаалагдсан хөрсний тариалалт 579 м²-аар нэмэгдсэн.

Сайхандулаан, Мандах, Хатанбулаг сумд "Сум хөгжүүлэх сан"-гаас газар тариалан эрхлэх 3 иргэнд 55.0 сая төгрөгийн хөнгөлөлттэй зээл, Айраг, Даланжаргалан, Замын-Үүд, Иххэт, Өргөн, Сайншанд, Иххэт сумд 14 иргэнд 93,46 га газрыг тариалангийн зориулалтаар эзэмшүүлэн дэмжлэг үзүүлсэн.

Гурилан бүтээгдэхүүний цех 42, мах, махан бүтээгдэхүүний үйлдвэр, цех 6, сүү, сүүн бүтээгдэхүүний цех 3, савласан усны 12 цех, өндөгний 1 аж ахуйн нэгж үйл ажиллагаа явуулдаг. Алтанширээ сумын "Хоршоо хөгжүүлэх сан"-гаас мал чанаржуулах, махыг үйлдвэрийн аргаар бэлтгэх чиглэлээр 1 хоршоонд 80,0 сая төгрөгийн хөнгөлөлттэй зээлийн дэмжлэг үзүүлсэн.

"Солид Партнерс групп" ХХК нь төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд Дорноговь аймагтай хамтран "Монгол тэмээ Дорноговь" төслийг хэрэгжүүлэн ингэний сүүг боловсруулан хуурай сүү, молоко зэрэг эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэн экспортлох үйлдвэрийг Замын-Үүд суманд, үйлдвэрт шаардагдах ингэний сүүг цуглуулах эрчимжсэн фермерийг Мандах, Хатанбулаг, Улаанбадрах, Хөвсгөл, Сайншанд сумдад байгуулахаар малчид, иргэдэд танилцуулга мэдээллийг хүргэсэн.

Хүн амын махны хэрэгцээг 100 хувь, сүү, сүүн бүтээгдэхүүн 76,3 хувь, өндөгний 60 хувь, гурилан бүтээгдэхүүний 5,4 хувь, төмс, хүнсний ногооны 10,7 хувийг орон нутгаасаа хангадаг. Урьд оноос мах 2.2%, сүү, сүүн бүтээгдэхүүн 0.2%-иар, гурилан бүтээгдэхүүн 0.2%-р тус тус өссөн. Төв суурин газрын хүн амын 2023 оны хаврын улирлын махны хэрэгцээнд нийлүүлэх 275.2 тн нөөцийг

бүрдүүлэхэд шаардагдах санхүүжилтийг орон нутгийн төсөвт тусгуулахаар төлөвлөсөн.

Мал эмнэлгийн нэгдсэн системийг бүрэн нэвтрүүлж мал эмнэлгийн үзлэг, шинжилгээ хийлгэх 6993 хүсэлтийн дагуу эрүүл ахуйн шаардлага хангасан мах 13,8 мянган тонн, арьс, шир 25,877 ширхэг, ноос, ноолуур 17,8 мянган тонн, 58559 толгой амьд мал, амьтанд эрүүл болохыг баталгаажуулан 6857 ширхэг мал эмнэлгийн цахим гэрчилгээ олгож, шаардлага хангаагүй 136 хүсэлтийг зөвлөгөө, мэдээлэл өгч буцаасан.

Мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжийн бүтэц, үйл ажиллагааны 33 аж ахуй нэгжид 2, мал эрүүлжүүлэн тусгаарлах бүсэд 3, тахианы аж ахуй эрхлэгч 2, малын эмийн сангийн үйл ажиллагаанд 1, нийт 8 удаагийн хяналт шалгалтыг зохион байгуулж, зөрчил дутагдлыг арилгуулсан.

Малын эрүүл мэндтэй холбоотой мэдлэг, мэдээлэл олгох 5 удаагийн шалган туслах, сургалтад 220 малчин хамруулж, гарын авлага материалаар хангасан.

Ундны ус:

Сумдын төвийн хүн амын ундны усанд ашиглаж буй 55 худгийг шинжилгээнд хамруулж цэнгэгжүүлэх төхөөрөмж суурилуулах шаардлагатай гэсэн дүгнэлт гарч, үе шаттайгаар 35 худгийг стандартад нийцүүлсэн.

НҮБ-ын “Хүүхдийн сан”-гийн 23,0 сая төгрөгийн хөрөнгөөр “Хот суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалт үйлчилгээг зохицуулах зөвлөл”-тэй хамтран Дорноговь аймгийн төв суурин газрын ундны усны судалгаа, мэдээллийн сан байгуулах, технологийн шийдэл сонгох хээрийн судалгааны ажлыг гүйцэтгэсэн.

Судалгаанд 14 сумын усны эх үүсвэрийг хамруулан, 41 усны сорьц авч, Шинжлэх ухааны академийн Химийн технологийн хүрээлэнгийн Экологийн химийн шинжилгээний лабораторид 88 үзүүлэлтээр шинжлүүлэн, судалгаа, шинжилгээний үр дүн, цаашид анхаарах асуудлын зөвлөмж бүхий 200 ширхэг номыг сумд, холбогдох агентлаг, байгууллагуудад хүргүүлсэн.

Аймгийн төв болон сумдын салбаруудад ашиглагдаж буй 13 ундны усны эх үүсвэрийн харуул хамгаалалтыг сайжруулж, дохиолол, камержуулалт, хашаажуулалтын ажлыг хийж хамгаалалтын бүсийг тогтоосон.

Усны чанар, стандартыг сайжруулах ажлын хүрээнд “Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардал”-ын 20,0 сая төгрөгийн санхүүжилтээр Улаанбадрах суманд 1 худаг, Улсын төсвийн 200,0 сая төгрөгийн санхүүжилтээр Алтанширээ суманд 1 худаг, Сайхандулаан сумын 2 худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж шинээр суурилуулж, Хөвсгөл сумын 1 худгийн цэвэршүүлэх төхөөрөмжийг сэргээн засварласан.

Эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийн чиглэлээр:

Сайншанд сумын 8 дугаар багт байрлах “Говь парк” цэцэрлэгт хүрээлэнгийн 8 га талбайд усалгааны систем, 25 тонны нөөцийн усны сав,

“Жаргалан” хүүхдийн зуслангийн 4 га ногоон байгууламжид дуслын усалгааны 1400 м систем, 20 тонны нөөцийн усны савыг байршуулж, модны усалгааг шийдвэрлэсэн.

Замын-Үүд суманд хэрэгжиж буй “Монгол орны хуурай бүс нутгаас үүдэлтэй элсэн болон шороон шуурганаас урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлийг бууруулах” төслийн хүрээнд ногоон байгууламжийн 5 га талбайд усжуулалтын шугам суурилуулах, авто зам дагуу 2 км урт усалгааны систем болон ус нөөцлөх сав байрлуулах, 640 м² талбай бүхий 2 хүлэмжид бороожуулах усалгааны систем угсрах ажлыг “Агрикон” ХХК гэрээ байгуулан хийж гүйцэтгэсэн.

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын мод үржүүлгийн талбайн үйл ажиллагаанд ашиглах нүх ухах зориулалт бүхий 30 морины хүчин чадал бүхий 2 трактор, дагалдах хэрэгслийн хамт “Байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх зардал”-ын 72.0 сая төгрөгийн санхүүжилтээр олгосон.

Замын-Үүд сум “Борхойн Баян Бүрд” ОНӨААТҮГ ойн ангийн хэвийн үйл ажиллагааг хангах зорилгоор орон нутгийн төсвийн 50 сая төгрөгийн хөрөнгөөр 8 тонны мод усалгааны авто машин нийлүүлсэн.

Даланжаргалан сумын “Чойрын богд ХХК-ийн 3,3 га, Сайншанд сумын “Мөрөөдлийн говь” ХХК-ийн 10 га, Хилийн цэргийн 0168-р ангийн 0,4 га, Зэвсэгт хүчний 336 дугаар анги 30 га талбайд “Мод үржүүлэг-Агро экологийн төв”, Сайншанд сумын 1 иргэн “Зээгийн хөтөл”-д 10 га, нийт 55,7 га талбайд мод үржүүлгийн газар шинээр ашиглалтад оруулсан.

Сайншанд сумын 8 дугаар багт 108 га талбай бүхий “Говь парк” цэцэрлэгт хүрээлэнг байгуулсан. Эхний ээлжид усан хангамжийн хүрэлцээг харгалзан 8 га талбайд 7200 ширхэг модыг тарьсан. Тус цэцэрлэгт хүрээлэнгийн үйл ажиллагааг өргөжүүлэх, талбайн хэмжээг 20 га-д хүргэх зорилгоор “Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардал”-аас 40.0 сая төгрөгийн санхүүжилтээр инженерийн хийцтэй худаг гаргах ажлын гүйцэтгэгчээр “Эхний эхэн” ХХК шалгарч захиалагчид худгийг хүлээлгэн өгсөн.

Аймгийн “Жаргалан” хүүхдийн зуслангийн 2 га талбайд 2 төрлийн 11470 ширхэг модыг суулгасан. Уг ажилд 18 байгууллагын 260 гаруй албан хаагч оролцлоо.

Улс болон орон нутгийн чанартай авто замын хамгаалалтын зурвас, цэцэрлэгт хүрээлэн, ойжуулалтын талбай, мод үржүүлгийн зориулалтаар олгох Хамгаалалтын ойн зурвас- 173.3 га, Цэцэрлэгт хүрээлэн- 55.13 га, Ойжуулалтын талбай- 17 га -22450 ширхэг, Мод үржүүлгийн газар- 5 байршилд 55.7 га газруудыг сонгож газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлэх

Хог хаягдлын менежмент:

Аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/141 дүгээр захирамжийн дагуу “Эко бизнес, Эко ажлын байр” уриан дор Хог хаягдлын аймгийн зөвлөгөөнийг 2022 оны 3 дугаар сард зохион байгуулж сумдын Засаг дарга, ИТХ-ын дарга, Байгаль орчны бодлогын мэргэжилтнүүд аж ахуйн нэгж, иргэдийн төлөөлөл нийт 150 хүн, “Өнгө Нэм” ТББ-тай хамтран “Хог хаягдлын менежмент” сургалтыг 04, 9

дүгээр сард 2 удаа зохион байгуулж хог хаягдлыг ангилан ялгах, цуглуулах, шингэн хаягдлын менежмент стандартын бие засах газрын чиглэлээр мэдээлэл сургалт хийгдэж Сайншанд сумын ЗДТГазрын албан хаагчид иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагын төлөөлөл 130 албан хаагч танхимаар бусад сумдын ЗДТГазар, төрийн байгууллагуудын дарга эрхлэгч нар 70 хүн цахимаар оролцож бүгд 350 хүн хамрагдаж мэдлэг мэдээлэлтэй болж дахин боловсруулсан бүтээгдэхүүний үзэсгэлэнг үзэж танилцсан.

Монголын эргийн волейболын холбоо ТББ-тай хамтран ажиллаж JOGGING CHALLENGE “БИЕ БИЕНЭЭ CARE V ЛЭЭ” арга хэмжээг зохион байгуулж Сайншанд сумын ерөнхий боловсролын 1,5 дугаар сургуулийн 10-12 дугаар ангийн 100 гаруй сурагч хамрагдаж PET хуванцар 70, лааз 5 кг-ийг ангилж цуглуулан Эко Говь дахин боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлсэн. Эдгээр хүүхдүүдээс 10 сурагчийг сонгон сургагч багшаар бэлтгэх сургалтад хамруулж сертификат олгосон

Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах чиглэлээр чиглэлээр 20 төрлийн шторк, постер бэлтгэж орон нутгийн Dtv-ээр болон байгууллага, сумдын зар мэдээний групп (facebook) цахим сүлжээгээр дамжуулан олон нийтэд сурталчилж 3000 гаруй хүнд хүргэсэн.

Аймгийн хэмжээнд бүх нийтийн цэвэрлэгээг аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/489, сумдын Засаг даргын 18 удаагийн захирамж шийдвэрийн дагуу 46 удаа зохион байгуулж, нийтийн эзэмшлийн 4500 га гудамж талбайн 2150 тн хаягдлыг цэвэрлэх ажилд 1230 ААНБ, 8563 иргэн хамрагдсан. Айл өрх аж ахуйн нэгж байгууллагаас нийт 170.0 мянган тн ахуйн хог хаягдлыг тээвэрлэж төвлөрсөн цэгт дарж булшилсан байна.

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2022 оны 02, 03, 09, 11 дүгээр албан даалгаврын дагуу тусгай хамгаалалттай газар нутаг болон, усан сан бүхий газар, ус хангамжийн эс үүсвэрүүдийн ойр орчны 2500 га талбайн 195 тн хог хаягдлыг цэвэрлэж хогийн цэгт төвлөрүүлж 52 ААНБ, 400 иргэн хамрагдсан.

Эрүүл мэндийн байгууллагууд 44.8 тн эмнэлгийн аюултай хог хаягдлыг халдваргүйжүүлэн зориулалтын байгууламжид шатааж устгасан.

Уул уурхайн баяжуулалт, зам барилгын үйл ажиллагаа явуулдаг 4, авто засварын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг 8, нийт 12 аж ахуйн нэгжийг аюултай хог хаягдал үүсгэгчийн бүртгэлд бүртгэж дугаар олгосон.

Аюултай хаягдал үүсгэгч 20 аж ахуйн нэгж байгууллага 43.7 тн аюултай хаягдлыг эрх бүхий үйлдвэрт шилжүүлж дахин боловсруулан, 4.8 тн хаягдлыг зориулалтын байгууламжид устгуулсан.

2022 онд сумдын төвийн гэр хорооллын 97 өрх стандартын шаардлага хангасан соруулдаг нойл, 220 өрх, 31 аж ахуйн нэгж байгууллага цэвэр бохир, дулааны төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдож нийт 348 айл өрх аж ахуйн нэгж байгууллага стандартын шаардлага хангасан бие засах газартай болж 31 өрх хуучин ашиглаж байсан нүхэн жорлонгоо дарж булшлан ариутгасан.

Орон нутгийн төсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар Сайншанд сумын наадмын талбай, Хамарын хийд, Ханбаянзүрх хайрхан, Хилэнцэт хөшөө, Айраг сумын төвд-1 нийт 5, Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх арга хэмжээний

зардлаар Бүрдэнэ булаг сувилалд стандартын шаардлага хангасан био нойл 2 хийгдэж нийт 7 стандартын шаардлага хангасан нийтийн бие засах газар шинээр хийгдсэн.

Хөдөлмөрлөх эрхийн чиглэлээр:

Хөдөлмөр эрхлэлтийн нийтлэг үйлчилгээний хүрээнд ажил мэргэжлийн чиг баримжаа зөвлөгөө өгөх үйлчилгээ, мэргэжлийн ур чадварыг богино хугацаанд эзэмшүүлэх сургалт, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх "Оролцоо" төслийн сургалтад өрхийн мэдээллийн нэгдсэн сангийн 409-өөс доош оноотой нийгмийн халамжийн дэмжлэг туслалцаа зайлшгүй шаардлагатай орлого багатай болон эмзэг бүлгийн өрхийн 290 иргэнийг хамруулж чадавхжуулсан.

Үүнээс 214 иргэнийг байнгын болон түр ажлын байранд зуучлан ажилласан.

Хөдөлмөрийн зах зээлийн судалгаа болон зорилтот бүлгийн иргэдийн эрэлт хэрэгцээнд үндэслэн богино хугацаанд мэргэжлийн ур чадвар олгох сургалтыг үсчин, тогооч, оёдолчин, гагнуурчин мэргэжлээр зохион байгуулсан.

Сургалтад хамрагдсан 61 иргэнд чадамжийн гэрчилгээг олгож хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас 11,9 сая төгрөгийг зарцуулсан. Мөн аймгийн политехник коллежийн 2,5 жилийн ангид 7 мэргэжлээр 8 бүлэг, 1 жилийн ангийн 5 бүлэгт 337 элсэгчийг шинээр элсүүлж нийт 652 суралцагчид суралцаж байна. Энэ онд 363 суралцагч төгсөж өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 102-оор өссөн.

Ажил олгогч байгууллага, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч, иргэдийн цагийн болон өдрийн ажлын байрны захиалгыг тухай бүрд авч Хөдөлмөрийн зах зээлийн мэдээллийн сан "Лмис" программд нэгтгэн орон нутгийн DTV телевиз болон зарын цахим сайт, пэйж хуудсаар долоо хоногт 2 удаагийн давтамжтайгаар ажлын байрны 55 захиалгыг 21 аж ахуйн нэгж, байгууллага, 10 иргэнээс авч шинэчлэн зар мэдээг хүргэж 44 иргэнийг ажлын байранд зуучилсан.

Эдгээрээс гадна түр ажлын байранд 92 иргэнийг зуучилж, төсөл хөтөлбөрийн хүрээнд 194 иргэнийг түр ажлын байраар ханган ажилласан. Нийт 330 иргэнийг түр ажлын байраар хангасан. Өмнөх оны мөн үеэс цагийн болон өдрийн ажлын байрны зуучлал, түр ажлын байрны зуучлал 13%-аар өссөн.

Хөдөлмөрийн зах зээлийн мэдээллийн санд 672 иргэн ажилд зуучлагдсанаас орон нутгийн бүтээн байгуулалтын хүрээнд шинээр бий болсон үйлдвэр, үйлчилгээний салбарт байнгын ажлын байранд 120 иргэн, түр болон улирлын ажлын байранд 160 иргэн нийт 280 иргэнийг зуучилсан.

Мөн шинээр бий болсон 441 ажлын байрыг бүртгэснээс орон нутгийн бүтээн байгуулалтын хүрээнд шинээр бий болсон үйлдвэр, үйлчилгээний салбарт 310 шинэ ажлын байр бий болсон. Тайлант хугацаанд нийт 280 иргэнийг шинэ ажлын байранд зуучилсан нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулбал зуучлагдсан иргэдийн тоо 162 иргэнээр өссөн.

Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн зөвлөл нь Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуйн 2022 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны жилийн

ажлын төлөвлөгөөг 5 зорилт 14 арга хэмжээ, сарын аяны төлөвлөгөөг 4 зорилт 10 арга хэмжээг тусган баталж хэрэгжилтийг ханган ажилласан. Үүнд:

1. ХАБЭА-н сарын аяныг “Аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн зэрэг соёлыг хамтдаа төлөвшүүлье” уриан дор тэмдэглэн нээлтийг 04 сарын 11, 12-ны өдрүүдэд зохион байгуулсан. Нээлтэд 14 сумын ХАБЭА-н зөвлөлийн дарга, уул уурхай, үйлдвэрлэлийн салбарын-12, барилгын салбарын -13, худалдаа үйлчилгээний салбарын-5, төрийн 14 байгууллага оролцож, Мэргэжлийн хяналтын газар, Нийгмийн даатгалын хэлтсээс мэдээлэл хийж, мэдээллийг 600 гаруй иргэнд хүргэсэн. Мөн Улаан загалмайн хороо, Онцгой байдлын газраас үзүүлэх сургалтыг зохион байгуулан 14 сумын ХАБЭА-н зөвлөлийн дарга нарт ХАБЭА-н хууль тогтоомж дүрэм, журам бүхий хавтас, дарцгийг гардуулан өгсөн.

2. Сургалтын хүрээнд: 14 сумын ХАБЭА-н зөвлөлийн дарга нарыг чадавхжуулах сургалт, ХАБЭА-н ажилтныг мэргэшүүлэх 14 хоногийн сургалтад 20 ажилчин, бусад 3 төрлийн сургалтад 1080 гаруй иргэд, албан хаагчийг хамруулсан.

3. Ажилчдынхаа ажиллах, амрах аюулгүй, эрүүл таатай оффисыг бий болгон ажиллаж байгаа 5-н байгууллагын танилцуулгыг цахимаар иргэдэд хүргэсэн.

4. “Эрүүл аюулгүй ажлын байрыг эрхэмлэгч байгууллага-2022” уралдааныг зарлаж, удирдамжийн дагуу төрийн байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаанд хяналт шалгалт хийж зөрчил дутагдлыг арилгуулсан.

5. Төр болон хувийн хэвшлийн байгууллагууд, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч иргэдийг шторк, гарын авлагаар хангаж, байгууллагуудын болон 14 сумын цахим хаягаар ҮОМШӨ-өөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр мэдээллийг хүргэсэн.

6. Аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/579 дүгээр захирамжаар байгуулагдсан ажлын хэсэг “ХАБЭА-н хуулийн хэрэгжилтийн улсын үзлэг”-ийг аймгийн эрүүл мэндийн салбарын 47 байгууллагыг хамруулан зохион байгуулсан. Жилийн болон сарын ажлын төлөвлөгөө 100 хувь хэрэгжсэн.

Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих төвөөр 582 иргэн үйлчлүүлснээс 254 иргэнийг ажил хайгчаар бүртгэж, цахимаар 1 сургалт, танхимаар 2 төрлийн арга хэмжээ болон бусад арга хэмжээг 6 удаа зохион байгуулсан. Үүнд:

1. “Өөрийгөө хэрхэн бүтээх вэ?” Модуль-1 цахим уулзалтыг 11 иргэнд,

2. Модуль 1-3 сургалтыг танхимаар зохион байгуулж 20 иргэнийг хамруулснаас 3 иргэн хувиараа хөдөлмөр эрхэлж, 3 иргэн ажилд орсон.

3. Best хөтөлбөрийн Дорноговь салбартай хамтран “модуль-4” “Би туршлагаасаа хуваалцаж чадна” сургалтад 35 залууг хамруулж, ХХҮГ-аас 2022-2023 онд хэрэгжүүлэх 7 хөтөлбөрийг танилцуулж, “Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр” болон бусад төсөл хөтөлбөрүүдэд хамрагдах боломжийн талаар мэдээлэл өгсөн. Мөн амжилттай бизнес эрхэлж байгаа залуусын төлөөлөл, 2020 оны “Старт-Ап”-ийн шилдэг 5 оролцогчид туршлагаасаа хуваалцсан. Модуль сургалтуудад давхардсан тоогоор нийт 66 иргэнийг хамруулсан.

4. “Залуусаа сонсох өдөр” арга хэмжээг аймгийн Политехник коллеж дээр зохион байгуулж 5 ангийн 113 төгсөгчдөд “Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр”-ийн start-up арга хэмжээ, бусад Олон улсын төсөл болон сургалтын мэдээлэл өгсөн. Мөн Хөдөлмөр халамж үйлчилгээний газрын албан хаагчдад “Байгууллагын эерэг уур амьсгалыг хэрхэн бүтээх вэ,” сэдэвт сургалтыг аймгийн Цагдаагийн газрын сэтгэл зүйч багш Х.Золзаяа удирдан зохион байгуулж 38 албан хаагч хамрагдсан.

5. Төвөөр дамжуулан ажлын байрны ярилцлагыг 5 удаа зохион байгуулж 148 залуу хамрагдсанаас 5 аж ахуйн нэгжид 72 иргэнийг ажлын байранд зуучилсан.

6. “Оролцоо төсөл”-д 103 залууг бүртгэсэн бөгөөд төслийн 1-4 дүгээр ээлжийн сургалтад 64 залуу хамрагдсанаас 28 залууг түр болон байнгын ажлын байранд зуучилсан.

7. Ажил хайгчаар бүртгүүлсэн залуучуудын төлөөлөлтэй уулзалт хэлэлцүүлэг зохион байгуулж 9 залууг мэргэжлийн ур чадварыг богино хугацаанд эзэмшүүлэх сургалтад хамруулсан.

8. “Өөрийн санаагаа бизнес болгосон эмэгтэйчүүдийн уулзалт”-ыг аймгийн ГБХЗХГ-тай хамтран зохион байгуулж 30 гаруй эмэгтэйчүүдийг хамруулсан.

“Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр”-ийн хүрээнд гарааны бизнесийг дэмжих “Старт-ап” арга хэмжээний сургалтыг “Вест метод” хөгжил ХХК-ийн дэргэдэх сургалтын төвтэй хамтран 23 залууг хамруулан зохион байгуулсан. Тус арга хэмжээний хүрээнд сонгон шалгаруулалт хийж, 4 залууг менежментийн үйл ажиллагааг дэмжих, өрсөлдөх чадварыг бэхжүүлэх, гарааны бизнесийг хөгжүүлэх хурдасгуур арга хэмжээнд хамруулсан.

Арга хэмжээнд хамрагдсан Дорноговь брэнд бүтээгдэхүүн, Baby and mommy yoga, Monkhi studio хувцас засвар, сургалт зэрэг 3 баг төслөө танилцуулж, шилдэг багаар Baby and mommy yoga төсөл шалгарч 10,0 сая төгрөгийн батламжийг гардуулсан.

“Nextgen” төслийн уралдаанд хог хаягдлыг бууруулах, ангилах чиглэлээр 2, мод тарих, сэргээн засах төв байгуулах, “Ардыно робот” зэрэг 5 төслийг илгээснээс “Ардыно робот” төсөл шалгарч 20,0 сая төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэг авсан.

Ажлын гараа-нутгийн хөгжил арга хэмжээнд нийт 111 оюутан, залуучууд, төрийн байгууллага болон хувийн хэвшлийн 38 ажил олгогчийн төлөөлөл биечлэн оролцож, 194 сул чөлөөтэй ажлын байрыг танилцуулснаар 30 залуу ажлын байртай болсон.

Мөн их, дээд сургуулиа амжилттай төгсөж, ажлын гараагаа орон нутгаасаа эхэлж байгаа 36 залууст “Батламж” гардуулсан.

Уг арга хэмжээнд нийт 2,3 сая төгрөг зарцуулсан. “Хөдөлмөрт бэлтгэх хөтөлбөр”-ийн хүрээнд ажлын байрны харилцаа сэтгэл зүйн сургалтад 147, богино хугацаанд мэргэжлийн ур чадвар олгох сургалтад 20 залуусыг хамруулж, нийт 7,7 сая төгрөгийг зарцуулсан. Хөдөлмөр эрхлэлтийн нийтлэг үйлчилгээний үр дүнд 332 залуусыг ажлын байранд зуучлан ажилласан.

Жендерийн Үндэсний Хорооноос зарласан “Харилцан хүндэтгэе” сарын аяны хүрээнд 14 суманд жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах, жендерийн

хэвшмэл ойлголтыг арилгахад чиглэсэн олон талт арга хэмжээг зохион байгуулж ажилласан. Үүнд: "Харилцан хүндэтгэе" цахим хэлэлцүүлэг, "Аавуудын өдөр", "Аавуудын өдөрлөг", "Аавтайгаа хамт", "Жендерт суурилсан гэр бүлийн хүчирхийлэл "Дэвжээ" танин мэдэхүйн тэмцээн, "Хайраа хайрлая", "Хандлагаа өөрчилъе", "Хамтдаа үлгэрлэе" зэрэг арга хэмжээнүүдээс гадна урлаг спортын нөлөөллийн арга хэмжээнүүдийг зохион байгуулж 5000 гаруй иргэдийг хамруулсан.

Мөн "Тэгш хүртээмжтэй байдал залуусын манлайлал" сургалтад аймгийн Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газрын Залуучуудын асуудал хариуцсан мэргэжилтэн сургагч багшаар бэлтгэгдэн "Жендерт хүйс хамаатай юу?", "Охид хөвгүүдийнхээ талаар ярилцъя", "Аз жаргалтай гэр бүлийг бүтээцгээе", "Эрүүл мэндээ хамтдаа хамгаалцгаая" зэрэг 10 сэдвээр 480 иргэнд сургалт мэдээлэл өгсөн.

Жендерийн хэвшмэл ойлголтыг халах зорилгоор "Залуу гэр бүлийн зөвлөгөөн", "Хосын сургалт", "Жендерт суурилсан гэр бүлийн хүчирхийлэл", "Гэр бүлийн үнэ цэнэ", "Гэр бүлийн үндсэн үүрэг хариуцлага", "Нандин" чуулган, "Охидын өдөр", "Цагаан сарнай" зэрэг 8 төрлийн арга хэмжээг зохион байгуулж 1510 иргэнийг хамруулсан.

Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хууль болон салбар дундын стратеги төлөвлөгөө /2022-2031/ танилцуулах сургалтад 2 албан хаагч хамрагдаж, орон нутагт хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг боловсруулж байна.

Жил бүр Жендерийн Үндэсний Хорооноос 11-р сарын 25-ны өдрөөс 16 хоногийн аяныг зохион байгуулдаг. Энэ жил "Нандин бүхнээ хамгаалъя-Өөрийгөө, гэр бүлээ, орчин тойрноо" уриан дор зохион байгуулж байгаа ба уриалгыг 14 сум, агентлагуудад хүргүүлж 11-р сарын 28-ны өдөр улсын хэмжээнд нээлтийг зохион байгуулж "Цагаан таягтны хөдөлгөөн"-д нэгдсэн.

Жендерийн хэвшмэл байдлыг халах, жендерт суурилсан хүчирхийллийн талаар иргэдийн ойлголт мэдлэгийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр үндэсний сургагч багшаар 1 албан хаагч бэлтгэгдсэн.

Сургагч багшаар дамжуулан 486 иргэнд 12 удаагийн сургалтаар жендерийн тухай ойлголт, жендерт суурилсан хүчирхийлэл, түүнээс урьдчилан сэргийлэх сургалтыг зохион байгуулсан. Нийт оролцогчдын 40 хувь нь эрэгтэйчүүд, 60 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж, жендерийн талаар мэдлэг ойлголтоо дээшлүүлсэн.

"Охидын өдөр", "Нийгмийн хөгжилд эрэгтэйчүүдийн оролцоо", "Үүрэг хүлээгчдийн зөвлөгөөн" нэгдсэн 5 арга хэмжээнд 8450 хүүхэд иргэдийг хамруулж аймгийн Хүүхдийн төлөө зөвлөл, аймгийн ИТХ-ын төлөөлөгчид, төрийн байгууллагуудын удирдах албан тушаалтан, өсвөр үе залуучуудын төлөөллийг хүйс, нийгмийн гарал үүсэл, албан тушаалын тэнцвэртэй байдлыг хадгалж оролцоог хангасан.

Жендерийн эрхийг хангах чиглэлээр:

Жендерийн Үндэсний Хорооноос зарласан "Харилцан хүндэтгэе" сарын аяны хүрээнд 14 суманд жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах, жендерийн хэвшмэл ойлголтыг арилгахад чиглэсэн олон талт арга хэмжээг зохион байгуулж ажилласан. Үүнд: "Харилцан хүндэтгэе" цахим хэлэлцүүлэг, "Аавуудын өдөр", "Аавуудын өдөрлөг", "Аавтайгаа хамт", "Жендерт суурилсан

гэр бүлийн хүчирхийлэл "Дэвжээ" танин мэдэхүйн тэмцээн, "Хайраа хайрлая", "Хандлагаа өөрчилъе", "Хамтдаа үлгэрлэе" зэрэг арга хэмжээнүүдээс гадна урлаг спортын нөлөөллийн арга хэмжээнүүдийг зохион байгуулж 5000 гаруй иргэдийг хамруулсан.

Мөн "Тэгш хүртээмжтэй байдал залуусын манлайлал" сургалтад аймгийн Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газрын Залуучуудын асуудал хариуцсан мэргэжилтэн сургагч багшаар бэлтгэгдэн "Жендерт хүйс хамаатай юу?", "Охид хөвгүүдийнхээ талаар ярилцъя", "Аз жаргалтай гэр бүлийг бүтээцгээе", "Эрүүл мэндээ хамтдаа хамгаалцгаая" зэрэг 10 сэдвээр 480 иргэнд сургалт мэдээлэл өгсөн.

Жендерийн хэвшмэл ойлголтыг халах зорилгоор "Залуу гэр бүлийн зөвлөгөөн", "Хосын сургалт", "Жендерт суурилсан гэр бүлийн хүчирхийлэл", "Гэр бүлийн үнэ цэнэ", "Гэр бүлийн үндсэн үүрэг хариуцлага", "Нандин" чуулган, "Охидын өдөр", "Цагаан сарнай" зэрэг 8 төрлийн арга хэмжээг зохион байгуулж 1510 иргэнийг хамруулсан.

Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хууль болон салбар дундын стратеги төлөвлөгөө /2022-2031/ танилцуулах сургалтад 2 албан хаагч хамрагдаж, орон нутагт хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг боловсруулж байна.

Жил бүр Жендерийн Үндэсний Хорооноос 11-р сарын 25-ны өдрөөс 16 хоногийн аяныг зохион байгуулдаг. Энэ жил "Нандин бүхнээ хамгаалъя-Өөрийгөө, гэр бүлээ, орчин тойрноо" уриан дор зохион байгуулж байгаа ба уриалгыг 14 сум, агентлагуудад хүргүүлж 11-р сарын 28-ны өдөр улсын хэмжээнд нээлтийг зохион байгуулж "Цагаан таягтны хөдөлгөөн"-д нэгдсэн.

Жендерийн хэвшмэл байдлыг халах, жендерт суурилсан хүчирхийллийн талаар иргэдийн ойлголт мэдлэгийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр Жендерт суурилсан хүчирхийлэл үндэсний сургагч багшаар 1 албан хаагч бэлтгэгдсэн.

Сургагч багшаар дамжуулан 486 иргэнд 12 удаагийн сургалтаар жендерийн тухай ойлголт, жендерт суурилсан хүчирхийлэл, түүнээс урьдчилан сэргийлэх сургалтыг зохион байгуулсан. Нийт оролцогчдын 40 хувь нь эрэгтэйчүүд, 60 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж, жендерийн талаар мэдлэг ойлголтоо дээшлүүлсэн.

"Охидын өдөр", "Нийгмийн хөгжилд эрэгтэйчүүдийн оролцоо", "Үүрэг хүлээгчдийн зөвлөгөөн" нэгдсэн 5 арга хэмжээнд 8450 хүүхэд иргэдийг хамруулж аймгийн Хүүхдийн төлөө зөвлөл, аймгийн ИТХ-ын төлөөлөгчид, төрийн байгууллагуудын удирдах албан тушаалтан, өсвөр үе залуучуудын төлөөллийг хүйс, нийгмийн гарал үүсэл, албан тушаалын тэнцвэртэй байдлыг хадгалж оролцоог хангасан.

А.ХҮНИЙ ХУВИЙН ЭРХ ЧӨЛӨӨ:

2022 оны 05 дугаар сараас хэрэгжиж эхэлсэн цахим багц хуулиудаар нийт агентлаг, сумдын Засаг дарга нарт холбогдох зөвлөмж, чиглэл хүргүүлж хэрэгжилтэд хяналт тавин ажиллаж байгаагаас гадна агентлаг, сумдын нийт 100 гаруй албан хаагчдад танхимын сургалт, мөн орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн байгууллага болон цахим орчноор дамжуулан иргэдэд тус хуулиудыг сурталчлах ажлыг зохион байгуулж ажилласан.

Орон нутгийн телевиз, сонины газруудтай хамтран ажиллах гэрээ байгуулан 12 нэвтрүүлэг, 25 видео шторк, 80 гаруй төрлийн мэдээлэл, сурталчилгааны ажлыг иргэдэд хүргэснээс гадна төв зам дагуу автобусны зогсоол, аж ахуй нэгжүүдэд хууль, эрх зүйн мэдээлэл бүхий зурагт хуудсыг байршуулж Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хуулийг олон нийтэд сурталчилсан.

Тус аймагт Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хуулийг зөрчсөн болон Эрүүгийн хуульд заасан хувь хүний нууц задруулах гэмт хэрэг үйлдэж ял шийтгэгдсэн тохиолдол байхгүйгээс гадна хувь хүний нууцыг задруулсан чиглэлээр тусгайлан хүлээн авсан дуудлага мэдээлэл байхгүй байна.

Харин цахим орчинд зөвшөөрөлгүй бусдын зургийг байршуулах, хүний нэр төрд халдах үйлдэл цөөнгүй гарсаар байна.

Б.УЛС ТӨРИЙН ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ:

Дорноговь аймгийн хэмжээнд улс төрийн 110 албан тушаалд 110 албан хаагч ажиллаж байна. Үүнээс 37 буюу 33,6 хувь нь эмэгтэй, 73 буюу 66,3 хувь нь эрэгтэй албан хаагч байна.

14 сумдын Засаг дарга нарыг хүйсээр нь ангилж үзвэл 1 буюу 7,1 хувь нь эмэгтэй, сумдын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга нарын 2 буюу 14,2 хувь нь эмэгтэй албан хаагчид эзэлж байна.

Мөн 65 багтай бөгөөд багийн Засаг дарга нарын 30 буюу 46,1 хувь нь эмэгтэй, 35 буюу 53,9 хувь нь эрэгтэй албан хаагчид байна. Сумдын Засаг даргын орлогчдын 3 буюу 21,4 хувь нь эмэгтэй 78,5 хувь нь эрэгтэй албан хаагч байна.

Дорноговь аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгчөөр 31 төлөөлөгч ажилладаг ба эдгээрийн 7 буюу 22,5 хувь нь эмэгтэй төлөөлөгчид сонгогдон ажиллаж байна.

Аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын 2022 оны 06/30 дугаар тогтоолоор Улаанбадрах сумын 19 дүгээр тойргийн 1 мандатад нөхөн сонгуулийг Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.8-т заасны дагуу 2022 оны 06 дугаар сарын 19-ны өдөр зохион байгуулж ажилласан.

Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн иргэдийн төлөөлөгчийн хурлын 2022 оны нөхөн, дахин сонгууль зохион байгуулах аймгийн Сонгуулийн хороог аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын тогтоолоор байгуулан тэдгээрээс сумдын 5 хэсгийн хороог байгуулж, удирдлага зохион байгуулалтаар хангаж ажилласан.

Сонгогчдын эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх чиглэлээр мэдээлэл сурталчилгааны ажлуудыг орон нутгийн хэмжээнд зохион байгуулан ажилласан бөгөөд нөхөн сонгуульд нийт 1377 иргэн санал өгөхөөс 661 иргэн санал өгч ирц 48 хувьтай дууссан. Тус үеэр сонгуулийн тухай хууль зөрчсөн болон иргэдийн санал, гомдол зөрчлийн талаар мэдээлсэн дуудлага мэдээлэл байхгүй байна.

Мөн аймгийн хэмжээнд 2022 оны байдлаар Улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг бүртгэгдээгүй байна.

В. ӨМЧЛӨХ ЭРХ

Орон нутгийн хэмжээнд үйлдэгдэж байгаа гэмт, хэрэг, зөрчилд сар, улирал тутамд дүн шинжилгээ хийж өсөлттэй гэмт хэргийг бууруулахад чиглэсэн олон талт арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Дорноговь аймгийн хэмжээнд 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар нийт 621 гэмт хэрэг бүртгэгдэж үүнээс өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг 243:- үүнээс хулгайлах 84, залилах 99, мал хулгайлах 18 гэмт хэрэг бүртгэгдсэн нь нийт хэргийн 53,9 хувийг эзэлж байна.

Энэ төрлийн гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр 6 өдөрлөг, улс болон орон нутгийн хэмжээнд хэрэгжүүлсэн 10 гаруй төрлийн нөлөөллийн аян, 2 тэмцээн уралдаан, 300 гаруй сургалт, сурталчилгааны ажлаар дамжуулан (цахим орчинд давхардсан тоогоор 320,0 мянга иргэдэд түгээсэн) нийт 28,0 мянга гаруй иргэдэд хууль, эрх зүйн мэдлэг олгосон.

Гэмт хэрэг, зөрчлийн шалтгаан нөхцөлийг арилгах хүрээнд нийт 60 гаруй албан мэдэгдэл хүргүүлж биелэлтийг тооцон ажилласан. Мөн Замын-Үүд сумын нутаг дэвсгэрт аймаг, орон нутгийн хөгжлийн сангийн 150,0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэгдэж болзошгүй цэгүүдийг камерын нэгдсэн хяналтад бүрэн оруулснаас гадна бусад сумдаас 120,0 гаруй сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар камержуулалт, 350,0 гаруй сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар гэрэлтүүлэг шинээр нэмэгдүүлэх ажлыг зохион байгуулж иргэд, оршин суугчдын амар тайван, аюулгүй амьдрах орчин нөхцөлийг бүрдүүлсэн.

Үүрэн холбооны аж ахуй нэгж байгууллагуудтай хамтран 3,5 сая төгрөгөөр өмчлөх болон цахим залилах гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэхэд чиглэсэн мэдээллийг масс мессеж үйлчилгээгээр дамжуулан 68000 мянган иргэнд хүргэсэн.

Нийт сумдад "Иргэдээ сонсьё" өдөрлөг, сумдын ЗДТГ-аас "Иргэдээ сонсьё", "Малчдаа сонсьё", "Малчдын өдөрлөг", "Мандах түншлэл" зэрэг нэгдсэн өдөрлөг арга хэмжээнүүдийг тус бүр зохион байгуулж 56,0 мянга гаруй малчин иргэдэд хууль, эрх зүйн болон мал хулгайлах төрлийн гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх мэдээлэл хүргэж малаа хариуцлага маллагаатай байлгах, урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр 25,0 ширхэг гарын авлага, санамж сэрэмжлүүлэг хүргэж, тус гэмт хэргийн талаарх үнэн бодит мэдээллийг төлбөртэй худалдан авах талаарх мэдээллийг 91730735 дугаараас 30,0 мянган иргэдийн гар утсанд масс мессеж хэлбэрээр хүргэж ажилласан.

Мөн аймгийн хэмжээнд цахим болон залилах төрлийн гэмт хэрэг, зөрчлийн гаралт нэмэгдэж байгаагаар холбогдуулан өмчлөх эрхээ бүрэн хангах, энэ төрлийн гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, түүний хор уршгийн талаарх иргэдийн мэдлэгийг дээшлүүлж санхүүгийн харилцаанд оролцох зөв дадал, хэвшлийг бий болгох зорилгоор цахим болон залилах төрлийн гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан

сэргийлэх чиглэлээр хэрэгжүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг зохион байгуулж 5-6 удаагийн мэдээллийг өгснөөс гадна гэр бүлийн талбайд байрлах лед дэлгэц, Замын-Үүд сумын лед дэлгэцүүдээр болон аймгийн Засаг даргын Тамгын газар, бусад холбогдох байгууллагуудын цахим хуудсанд ЦЕГ-ын Урьдчилан сэргийлэх хэлтсээс гаргасан зурагт хуудас, видео шторк, постер мэдээллүүдийг тухай бүр байршуулан олон хандагчтай группүүдэд түгээж ажилласан.

Сайншанд суманд үйл ажиллагаа явуулдаг “Үлэмж” ХХК цэвэршүүлсэн ус түгээх газрын цэвэр усны савны баллон дээр “Хулгайлах, Залилах” гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх санамжийг байршуулж 1600 айл өрхөд хүргэснээс гадна автобусны буудлын 12 ширхэг самбар болон тус сумын 4 замын уулзварт байрлах самбарт энэ төрлийн гэмт хэрэг, зөрчлийн хохирогч болох эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр мэдээлэл байршуулж, иргэдэд хүргэсэн.

Энэ төрлийн гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх нөлөөллийн ажлыг төрөл бүрийн арга хэлбэрээр тогтмол зохион байгуулж байгаа хэдий ч өссөн шалтгаан нь ажилгүйдэл, ядуурал зэрэг нийгмийн гаралтай сөрөг хүчин зүйлээс шууд нөлөөлж байна.

Г. НИЙГЭМ, СОЁЛЫН ЭРХ ЧӨЛӨӨ

Аймгийн хэмжээнд иргэд чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх биеийн тамирын талбай 6, олон улсын жишигт нийцсэн 1000 хүний суудалтай Спортын ордон, 6 сумд Соёл, спортын төв, 6 зам бүхий усан бассейн, 3D кино театрууд үйл ажиллагаагаа явуулж байгаа бөгөөд иргэдийн 22 холбоодтой хамтран биеийн тамир, спортын 52 клуб, дугуйлан, секцийг хичээллүүлж байна.

2022 онд биеийн тамир, спортын зориулалттай 7 заалыг ашиглалтад оруулж иргэдийн дасгал хөдөлгөөн, биеийн тамир спортоор хичээллэх боломжийг бүрдүүлсэн.

Хүүхэд, залуучуудын чөлөөт цагаа боловсон өнгөрүүлэх ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэн, нийтийн эзэмшлийн болон хүүхдийн тоглоомын талбайг жил бүр нэмэгдүүлэн ажиллаж байгаа бөгөөд өрсөлдөх чадварын 2022 оны үнэлгээгээр аймгийн төвд гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэн, явган хүний зам, сандал, хогийн сав зэрэг тохижилтын ажил сайн хийгдсэнээрээ улсад 1 дүгээрт эрэмбэлэгдсэн.

Иргэдийг идэвхтэй амьдралын хэв маягт сургах чиглэлээр 5963 удаагийн аян, өдөрлөг, уралдаан тэмцээн, сургалт, сурталчилгаа зохион байгуулж, давхардсан тоогоор 172 байгууллагын 94254 албан хаагчид, иргэд хамрагдаж, 1541 төрлийн 88204 зөвлөмж тараан, цахимд 10059 төрлийн мэдээлэл, зөвлөмж байршуулж, 123540 хандалт авсан. Арга хэмжээний хүрээнд хийн дасгал, флашмоб зэрэг тэмцээнийг зохион байгуулж, дасгал хөдөлгөөнийг сурталчилснаар хөдөлгөөнөөр тогтмол хичээллэгсэд 10562 болж өмнөх оны мөн үеэс 2680 хүнээр өсөж, биеийн жингээ бууруулах, дархлаагаа дэмжих иргэдийн идэвх оролцоо нэмэгдсэн.

Үндэсний бахархал, монгол өв соёлыг өвлүүлж, стандарт шаардлагад нийцсэн соёл урлагийн байгууллагын барилга байгууламжийн тоог нэмэгдүүлэх бодлогын хүрээнд улсын төсвийн 16,7 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртгөөр Сайншанд суманд 700 хүний суудалтай "Саран Хөхөө" театрын барилга, 6,7 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртгөөр Замын-Үүд суманд 500 хүний суудалтай соёл, урлагийн ордны барилгын ажил хийгдэж байна.

Аймгийн төв номын санд "Үүлэн сервер" электрон каталогийг нэвтрүүлж ашиглах заавар, зөвлөмжийг ил байршуулан шинээр 569 ном, Зава Дамдингийн 17 судрыг цахим санд бүртгэн электрон катологи болгож, 1552 номоор үйлчилгээ үзүүлсэн бөгөөд энэхүү электрон каталогийг нэвтрүүлснээр уншигчдад хэрэгцээт ном хэвлэлийг түргэн шуурхай эрэн хайх боломжийг бүрдүүлсэн.

Музей, сургалт, судалгааны төвөөс сумдын хүн амд музейн үзмэрийг дэлгэн үзүүлэх "Цахим музей" хөтөлбөрийг зохион байгуулж, музейн үзүүлэлийн 6 танхимд байршуулсан үзмэрүүдийн дэлгэрэнгүй тайлбарыг Мандах, Сайхандулаан, Иххэт сумдын Ерөнхий боловсролын сургуулийн 6-12 дугаар ангийн 160 сурагчдад "Google meeting"-ээр шууд холбогдон хүргэсэн. Хатанбулаг сумын музейн 54 үзмэрийг 3D төлөвт зурагжуулах ажил бүрэн хийгдсэн.

Соёл, урлагийн байгууллагуудын үйлчилгээнд шинэлэг арга барилыг нэвтрүүлж, "Соёлын бүтээлч сар", "Театрт тавтай морил", "Музейтэй Дорноговь", "Номтой Дорноговь" зэрэг аян болон томоохон арга хэмжээнүүдийг зохион байгуулж, музейн цахим болон танхимын үзвэр, үзэсгэлэнгээр 107079, номын сангийн цахим болон уншлагын танхимаар 26700, театрын үзвэрийн танхимаар 8400, нийт 57 арга хэмжээгээр давхардсан тоогоор 142179 иргэнд үйлчилсэн.

Соёлын байгууллагуудын үйлчилгээний шинэлэг байдлын хүртээмжийг нэмэгдүүлэн ажиллаж, үйлчилгээ үзүүлсэн иргэдийн тоо өмнөх оноос 110%-аар өссөн. хангах

Соёлын биет бус өвийн түгээн дэлгэрүүлэх, иргэдийн соёлын эрхийг хангах чиглэлээр орон нутгийн төсвөөс нийт 85,0 сая төгрөгийн дэмжлэг үзүүлсэн.

Соёлын биет бус өв, түүнийг өвлөн уламжлагчийг олж тогтоох, бүртгэн баримтжуулах, хадгалж хамгаалах, өвлүүлэн үлдээх зорилгоор "Язгуур алтан өв" соёлын биет бус өвийн аймгийн анхдугаар үзлэг, наадмыг амжилттай зохион байгуулж, 14 сумын 372 өвлөн уламжлагч 21 аймгаас нийлбэр дүнгээр гутгаар байр эзэлсэн нь өмнөх 2018 оны наадмаас 17 байраар ахиулсан өндөр амжилт үзүүлсэн. Тус наадмыг үзэж сонирхсон иргэдийн сэтгэл ханамжийн үнэлгээ, шилдэг отгийн үнэлгээгээр 21 аймгаас хамгийн өндөр оноо авч, нутгийнхаа соёлын өвийг 2800 гаруй гадаад, дотоодын жуулчдад алдаршуулан, сурталчилсан.

Соёл, урлагийг дэмжих, шинэ шилдэг уран бүтээлийг сурталчлах, соёлын өвийг хадгалж, хамгаалах, түгээн дэлгэрүүлэх чиглэлээр нийт 255,0 сая төгрөгийг шийдвэрлэсэн.

Соёл урлагийн газар, Саран хөхөө театр, Музей, сургалт, судалгааны төв, Төв номын сан, Алтанширээ, Айраг, Дэлгэрэх, Хөвсгөл, Замын-Үүд, сумдын Соёл, спортын төв, Монголын зохиолчдын "Хурмаст тэнгэр" төв, "Арлааны Эрдэнэ-Очир

сан” хамтран хайрын шүлгийн “Оюу ай” наадам, зохиолч, яруу найрагч Содномдоржийн дурсгалд зориулсан шүлгийн наадам, А.Эрдэнэ-Очирын нэрэмжит “Нөмрөг тэнгэрийн дор” уншлага, “Борхойн цом” яруу найргийн наадам, “Алтан говийн унага” 60 жилийн ойд зориулсан Ч.Банзрагчийн нэрэмжит уртын дуу дуулаачдын улсын уралдаан зэрэг арга хэмжээ, уралдаан, наадмыг зохион байгуулж, 3200 гаруй иргэнд сурталчлан таниулсан.

“D media” агентлагтай хамтран шилдэг өвлөн уламжлагчдын өвийг цахим сан үүсгэн хадгалж, өвлүүлэн үлдээх зорилгоор ярилцлага, тоглолтын бичлэг бүхий нийт 8 нэвтрүүлэг, 14 сум тус бүрийн тоглолтын бичлэгээр цахим сан үүсгэн 300 ширхэг ном, 250 ширхэг DVD-г гарган сумд, ЕБ-ын сургууль, байгууллага, иргэдэд түгээсэн.

“Язгуур алтан өв” соёлын биет бус өвийн аймгийн анхдугаар наадмыг ЕБ-ын сургууль, цэцэрлэгийн нийт 3000 гаруй хүүхэд, багачууд, 2000 гаруй иргэд, нийт 5000 гаруй хүнд сурталчлан танилцуулсан нь нутгийнхаа соёлын өвөөрөө бахархах үзлийг төлөвшүүлэх үр дүнтэй арга хэмжээ болсон.

Музей, сургалт, судалгааны төвийн дэргэдэх “Эвийн эгшиг” уртын дууны дугуйланд 30 суралцагчийг хамруулсан. Тус дугуйланд 2014 оноос хойш 200 гаруй суралцагчийг хамруулан өвлөн уламжлагчаар бэлтгэн гаргасан. Юнескогийн төслийн хүрээнд “Уртын дууг-Битүү амьсгаагаар лимбэдэх арга барил” сургалтыг зохион байгуулж, 8 өвлөн уламжлагчдад зааж сургасан. Боржигон хуур, ерөөл, магтаалын шавь сургалтыг 9 өвлөн уламжлагч, багш хичээллүүлэн, 54 суралцагчийг хамруулсан.

Д. ТУСГАЙ ХЭРЭГЦЭЭ, ОНЦЛОГ ЭРХ АШИГ БҮХИЙ БҮЛГИЙН ЭРХ:

Манай орны хувьд хүний эрхийн Үндэсний байгууллага байгуулагдаж сүүлийн 20 гаруй жил хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх тайланг гаргаж улс орон хэрхэн анхаарах талаар зөвлөж байгаа нь сайн талтай байна. дээрх чиглэлийн хүрээнд орон нутгийн зүгээс эрэгтэйчүүд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй, бэлгийн цөөнх зэрэг нийгмийн бүлгийн хэрэгцээ, гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх, хуулийг хэрэгжүүлэн хүний эрхэд суурилсан хандлагаар аливаа бодлого шийдвэрийг гарган ажиллахыг зорьж байна.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрх

1.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн эрүүл мэнд, боловсрол, нийгмийн хамгааллын салбар комисс 18 удаа хуралдаж 17 заалт бүхий үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг батлан 91,0 хувьтай хэрэгжүүлэн 66,9 сая төгрөгийг зарцуулж ажилласан.

“Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн сэргээн засах хөгжлийн төв”-ийн 5 хүний бүрэлдэхүүнтэй багийг урьж ажиллуулан зорилтот бүлгийн болон хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдэд бодит байдлын үнэлгээ, үзлэг зөвлөгөө өгч, давхардсан

тоогоор 277 хүүхэд төрөлжсөн нарийн мэргэжлийн эмч, хэл засалч, хөдөлгөөн засалчийн тусламж үйлчилгээг орон нутагтаа авсан.

Нийт 11 сум, өрхийн эрүүл мэндийн төв 9, 18, 36 сартай 801 хүүхдийг эрүүл мэнд хөгжлийн цогц үзлэгт хамруулж, эрүүл мэндийн өөрчлөлттэй 76 хүүхдийг илрүүлж, эмийн эмчилгээ хооллолтын зөвлөгөөг өгч, 13 хүүхдийг төрөлжсөн мэргэжлийн эмчид, 2 хүүхдийг илгээхээр шийдвэрлэн өрх, сумын эрүүл мэндийн төвийн эмч, эмнэлгийн мэргэжилтэн, сургууль цэцэрлэгийн эмч, арга зүйч багш нар нийт 80 хүнийг чадавхжуулж хөгжлийн хоцрогдолтой, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийг орон нутагтаа төрөлжсөн мэргэжлийн тусламж үйлчилгээ авах боломжоор хангасан.

Аймгийн Нэгдсэн эмнэлэг, Замын-Үүд сумын нэгдсэн эмнэлэгт “Төрөлжсөн мэргэжлийн баг”-ийг байгуулан ажиллуулж эхэлсэн ба 9, 18, 36 сартай хүүхдийн эрүүл мэнд, хөгжлийн цогц үзлэг”-ийг тогтмол зохион байгуулж ажиллахыг сум, өрхийн эрүүл мэндийн төвд үүрэг болгон хүүхдийн хөгжлийн хоцрогдол, бэрхшээлийг эрт илрүүлж, оношлох, тусламж үйлчилгээг сайжрууллаа.

Аймгийн хэмжээнд нийт 255 хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд байгаагаас 157 хүүхэд боловсролын үйлчилгээнд хамрагдсан. Үлдсэн 98 хүүхэд нь сургуулийн өмнөх боловсролд хамрагдах насанд хүрээгүй болон суралцахад хүндрэлтэй хүнд хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүд эзэлж байна. Үүнээс 9 хүүхэд сэргээн засах, өдөр өнжүүлэх үйлчилгээ үзүүлэх эрүүлжин хөгжих төвийн үйлчилгээнд хамрагдсан.

Боловсролын үйлчилгээнд хамрагдаагүй болон дутуу хамрагдсан 0-24 насны бүлгийн хүүхэд, залуучуудыг илрүүлэх “Монголын боловсрол-өнөөдөр” үндэсний суурь судалгааг зохион байгуулах ажлын хэсгийг аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/677 дугаар захирамжаар байгуулан нийт 21,115 өрхийг уг судалгаанд хамруулах ба нэгж хариуцсан 106 судлаачийн сургалтыг зохион байгуулсан. Судалгааны ажлыг 2021 оны 11-р сарын 28-ны өдрөөс эхэлж 2023 оны 01-р сарын 13 нд дуусгахаар төлөвлөн хэрэгжүүлж байна.

Сайншанд сумын түр хамгаалах байранд 19,0 сая төгрөгийн санхүүжилтээр иргэдэд үйлчилгээ үзүүлэх өрөөний засварыг хийж, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан тавилга, тоног төхөөрөмжийг худалдан авч үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлж тусгай хэрэгцээт орчин нөхцөлийг сайжруулсан.

Хараагүйчүүдийн Дорноговь аймаг дахь салбартай хамтарч “Хөгжлийн бэрхшээл ба тусгай хэрэгцээт шаардлага, харааны бэрхшээлийн онцлог” сургалт, 100 хувийн харааны бэрхшээлтэй иргэдэд брайль үсэг заах сургалтыг зохион байгуулсан. Харааны бэрхшээлтэй 13 хүүхдийг Улаанбаатар хотод нүдний нарийн мэргэжлийн эмчид үзүүлж, эмчилгээ зөвлөмжийг авч, цаашид эмчлүүлэх болон хагалгааны асуудлыг шийдвэрлэж аймгийн Засаг даргын А/630 захирамжаар 11,7 сая төгрөгийг шийдвэрлэсэн.

Мөн Олон улсын Holtinternational сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагын багш ажилчид болон тусгай хэрэгцээт цэцэрлэг, сургуулийн бүлгийн багш нар, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн өдөр өнжүүлэх “Эрүүлжин хөгжих төв”-

ийн ажилтнууд, байнгын асаргаатай хүүхдүүдийн эцэг, эх нийт 50 иргэнд хүүхдийн асаргаа сувилгааны талаар сургалт зохион байгуулсан.

Хүний эрхийн өдрийн “Өглөөний уулзалт”-ын үр дүнд төрийн үйлчилгээ, эрх зүйн боловсролыг иргэдэд ил тод, нээлттэй, түргэн шуурхай хүргэх зорилгоор хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн онцлогт тохирсон (хонх, call.mn, брайл үсэг) зэрэг үйлчилгээг нэвтрүүлсэн зарим байгууллагуудад нэвтрүүлж эхэлсэн.

Ахмад настны эрх

2. Ахмад настанд ээлтэй, хүртээмжтэй орчин нөхцөлийг бүрдүүлж, хөдөлмөр эрхлэх боломжоор хангах зорилгоор улсын төсвийн 2,6 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртгөөр Говийн бүсийн ахмад настны төрөлжсөн асрамжийн газрын барилга, мөн төсвийн 4,4 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар Сайншанд суманд 60 ортой Ахмадын сувиллын барилга барих бүтээн байгуулалтын ажлуудыг хийж гүйцэтгэл 90 хувьтай байна.

3. Аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/95 дугаар захирамжаар 2022 оныг “Хүүхэд хөгжил” зорилтот жил болгон зарлаж, хүүхдийн эрхийг дээдлэн, болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг шинэ түвшинд гаргах, хүүхдүүдийн чөлөөт цагаа зөв зохистой өнгөрөөх, эрүүл аюулгүй орчинд сурч боловсрон хүмүүжих, сургалтын ая тухтай орчин нөхцөлийг бүрдүүлэхээр бодит дэмжлэг болохуйц зорилт арга хэмжээг хэрэгжүүлсэн.

Хүүхдийн эрх

Аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/196 дугаар захирамжаар аймгийн “Хүүхдийн төлөө зөвлөл”-ийг шинэчлэн байгуулж “Хүүхдийн эрх, хамгааллын өнөөгийн нөхцөл байдал, “Хүүхэд хамгааллын асуудалд тулгамдсан асуудал”, “Хүүхэд өсвөр үеийнхний эрүүл мэнд, хүүхдийн эсрэг хүчирхийллээс үүдэлтэй өсвөр насны охидын жирэмслэлт, үр хөндөлт, халдварт өвчлөл”, “Өсвөр насныхны дунд өргөн хэрэглээтэй болсон электрон тамхины хор хөнөөл, түүнээс урьдчилан сэргийлэх” талаар холбогдох арга хэмжээнүүдийг зохион байгуулж ажилласан.

Аймаг, сумдын 27 хамтарсан багийн 214 гишүүдэд 10 удаагийн сургалт, зөвлөгөөн, зөвлөмж чиглэлийг өгч, гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын талаар төрөөс баримтлах бодлого, чиглэл, гэр бүлийн хүчирхийлэл, хүүхдийн эрхийн зөрчил, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, кейс менежментийн нийтлэг арга зүй, хувийн хэргийн бүрдлийг бөглөх, хөтлөх, нийгмийн ажилтны мэдээллийн сангийн ашиглалт, заавар, зөвлөмж зэрэг хуулиар олгосон чиг үүргээ хэрэгжүүлэх мэдлэг олгох, өмнөх мэдлэгийг бататгах, шинээр хэрэгжиж байгаа журам, стандартыг зөв зүйтэй хэрэгжүүлэхэд мэргэжил арга зүйгээр хангаснаар 53 кейсийг хяналтад авч, 8 тохиолдолд суурь хэрэгцээ болох хоол хүнс, хувцас хэрэглэл, эм тариа зэрэг тусламж үйлчилгээг үзүүлэн 7,360,192 төгрөгийг зарцуулсан.

Хүүхэд хамгааллын явуулын үйлчилгээний хүрээнд гэр хорооллын 64 дэлгүүрт хүүхдийг аливаа хэлбэрийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, насанд хүрээгүй хүнд архи согтууруулах ундаа, ахуйн хэрэглээний газ худалдан борлуулахыг хориглосон зурагт хуудас байршуулснаас гадна сургуулийн ойролцоо

дэлгүүрүүдэд хүүхдэд хориглосон хүнсний бүтээгдэхүүн, мансууруулах бүтээгдэхүүн худалдаалж буй эсэх, хүнсний аюулгүй байдлын хяналт шалгалтыг зохион байгуулж илэрсэн зөрчлийг арилгуулсан.

“Хайрлаж үлгэрлэе”, “Хүүхдээ сонсоё”, “Хүүхэд бүр хайрлагдах эрхтэй” зэрэг нөлөөллийн арга хэмжээгээр дамжуулан 23 удаагийн уулзалт, зөвлөгөөн, 150 гаруй төрлийн сургалт, сурталчилгааны ажлыг зохион байгуулж 239,0 мянган иргэнд хүргэсэн. Нийтэд танигдсан олны танил хүмүүсээр дамжуулан мэдээлэл хүргэх зорилгоор “Зогсохгүй” контентын багтай хамтран хүүхдийн хүчирхийллийн эсрэг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, эцэг эхчүүдэд зөв хандлага төлөвшүүлэх, хохирогч болсон тохиолдолд хаана, хэнд хандах агуулгын хүрээнд богино хэмжээний контент бэлтгэж цахим орчноор дамжуулан 91, 0 мянган иргэдэд хүргэсэн.

Соёлын болон нийгмийн салбарын байгууллагуудтай хамтран нийт 36 байгууллагын дунд нөлөөллийн дэвтэр аялуулж гэр бүл, хүүхдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх мэдлэгийг эцэг, эхчүүдэд олон төрлийн арга хэлбэрээр дамжуулан хүргэснээс гадна “Бяцхан хатагтайн хүүхэлдэйн театр” хүүхэлдэйн хамтарсан концерт, албан ёсны эрхтэйгээр “Могжоохон даагатай-Жогжоохон хүү” хүүхэлдэйн жүжгийг шинээр найруулан Сайншанд, Замын-Үүд сумын ЕБ-ын сургуулийн нийт 1850 хүүхэд, багачуудад толилуулсан. Мөн “Саран хөхөө” театраас “Саран охин, Хөхөө хүүгийн адал явдал” танин мэдэхүйн хүүхдийн жүжиг, албан ёсны эрхтэйгээр “Миний хөөрхөн шүдний аялал” эрүүл дадал хэвшил олгох хүүхдийн жүжиг, “Мангасуудын хаан” танин мэдэхүйн хүүхдийн жүжгүүдийг шинээр туурвин, 3000 гаруй хүүхдэд хүргэсэн. “Баатруудын адал явдал” хүүхдэд зориулсан жүжгийг шинэчлэн найруулж, 1300 гаруй хүүхдэд үнэ төлбөргүй толилуулж соёл урлагаар дамжуулан хүүхдэд зөв амьдралын боловсрол олгосон.

Хүүхдийн эрхийн хууль зүйн хорооны бүрэлдэхүүнийг аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/47 дугаар захирамжаар шинэчлэн байгуулж, 2022 оны ажлын төлөвлөгөөг гарган хэрэгжүүлж хорооны мэдээллийн санг шинэчлэн бүрдүүлэх болон эрх нь зөрчигдсөн нийт 18 хүүхдэд хууль, эрх зүйн болон хамгаалал, нөхөн сэргээх үйлчилгээг үзүүлэх ажлыг зохион байгуулсан. Гэмт хэрэгт холбогдсон насанд хүрээгүй 16, энэ онд шинээр 5, нийт 21 хүүхэд хүүхдийн эрхийн хууль зүйн хорооны хяналтад одоогоор байгаа бөгөөд эдгээр хүүхдүүдэд “Хүмүүжлийн чанартай албадлагын арга хэмжээ хэрэгжүүлэх журам”-ын дагуу 44 цагийн сургалт зохион байгуулснаар гэмт хэргийн хор уршиг, түүнээс урьдчилан сэргийлэх, зан үйлээ өөрчлөх талаарх мэдлэгийг олгосон.

Насанд хүрээгүй хүн хохирсон гэмт хэрэг 32 бүртгэгдсэн өмнөх оны мөн үе /24/-тэй харьцуулахад 33.3 хувиар өссөн. Насанд хүрээгүй хүн холбогдсон гэмт хэрэг 11 бүртгэгдсэн нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 15 буюу 26.7 хувиар буурсан тус тус үзүүлэлттэй байна.

Монгол Улсын хүний эрхийн Үндэсний Комиссоос Ерөнхий боловсролын сургуулийн дотуур байрны үйл ажиллагаанд хяналт тавьж ажилласан бөгөөд дараах анхаарах асуудлыг хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх -22 дахь

илтгэлдээ тусгасан. Энэхүү зөвлөмжийг 2023 онд хэрэгжүүлэн ажиллахаар төлөвлөсөн.

- ✓ Дотуур байрын гадна болон дотор орчны аюулгүй байдал, хоол хүнс, цэвэр усны хэрэглээнд эцэг, эхийн оролцоотой хөндлөнгийн хяналт тавих тогтолцоог бий болгох; Дотуур байр дахь хүүхэд хамгааллын бодлогыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай санхүүжилтийг орон нутгийн төсөвт зайлшгүй тусгах;
- ✓ Дотуур байрын багшийн албан тушаалыг ерөнхий боловсролын сургуулийн багштай дүйцүүлэх, туслах, эмч, сэтгэл зүйч, тогооч, жижүүр, үйлчилгээний ажилтны орон тоог дотуур байрын хүчин чадал, суралцагчдын тоотой уялдуулан баталж, цалин хөлсийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн баталгааг сайжруулах;
- ✓ Дотуур байрын багш болон ажилчдыг тусгайлан чадавхжуулах хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлэх, орон нутгийн холбогдох эрх бүхий байгууллагуудын уялдаа холбоотой ажиллах, хамтын ажиллагааг сайжруулах;
- ✓ Хүүхдийн эрхийн хууль зүйн хорооны үйл ажиллагаанд шаардлагатай төсвийг орон нутгийн төсөвт нарийвчлан тусгадаг болох
- ✓ “Хүүхдийн эрхийн хууль зүйн хорооны бүрэлдэхүүн, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журам”-ын 4 дүгээр зүйлийн 4.4.4- 4.4.8-д заасан төлөвлөгөөг гаргаж, хэрэгжүүлдэг болох;
- ✓ Хорих ял оногдуулсан шүүхийн шийтгэх тогтоолыг биелүүлэхийг хойшлуулсан өсвөр насны этгээдэд хэрхэн хяналт тавих, сургууль, боловсрол эзэмших эрхийг нь хэрхэн хангах, хүүхэд хамгааллын бусад байгууллагатай хамтран ажиллах горимыг тодорхой болгох;
- ✓ Хүүхдийн эрхийн хууль зүйн хорооны үйл ажиллагааг гэмт хэрэгт холбогдсон, гэрч, хохирогч хүүхдийн ар гэртэй ажиллах хуульд заасан чиг үүргийг хэрэгжүүлэх

Бэлгийн чиг баримжаа ба хүйсийн баримжаа илэрхийлэлд суурилсан үйл ажиллагаа ЛГБТКИ+

Бэлгийн чиг баримжаа, хүйсийн баримжаа илэрхийллээсээ болж ЛГБТКИ+ хүмүүс олон нийтийн дунд ч, ар гэртээ ч хүчирхийлэл, ялгаварлан гадуурхалтад өртөх тохиолдолд улсын хэмжээнд цөөнгүй гарсан кейс тохиолдлууд байдаг.

Харин орон нутгийн хувьд иргэд олон нийтэд хүний эрхийн боловсрол олгох үйл ажиллагааг түлхүү хэрэгжүүлж дээрх хүний эрхийн зөрчил үүсэхээс урьдчилан сэргийлэх олон талт арга хэмжээг хэргүүлэн ажиллаж байна.

Ингэснээр хүн бүр дахин давтагдашгүй цорын ганц, хүйсийг сонгох боломжгүй, төрлөхийн биологийн шинж чанар гэдгийг ойлгуулж хүн бүр тэгш байж ямар нэгэн ялгаатай байдлаасаа болж ялгаварлан гадуурхалтад өртөхгүй ёсгүйг ойлгож тухайн хүмүүсийг ойлгох хандлагыг төлөвшүүлнэ.

Монгол Улсын хүний эрхийн Үндэсний комиссын орон нутаг дахь ажилтантай хамтран төрийн байгууллагын албан хаагчдад жендер ба хүний эрх сэдэвт сургалтыг зохион байгуулж ажилласан.

Малчдын хувьд цаг агаарын хүнд ширүүн нөхцөл ажиллаж амьдарч байгаа бөгөөд тэдэнд эрүүл мэндийн боловсрол олгох, эрх зүйн мэдээ мэдээллийг хүргэх, малчидтай холбоотой хууль тогтоомжийн талаар сургалт зохион байгуулж гарын авлага бэлтгэн хүргэх байдлаар ажиллаж байна. Мөн малын тоо толгойд бус малын чанарт анхааран хөдөлмөрийн нөхцөлөө хөнгөвчлөх, илүү их ашиг орлого олгох бизнес хэлбэрээр хөгжүүлэх талаар нөлөөллийн ажлыг сургалт, зөвлөгөөнөөр дамжуулан хүргэн ажиллаж байна.

Орон нутгийн зүгээс эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг цаг алдалгүй хүргэх, туслах малчдын хөдөлмөрлөх эрхийн асуудалд анхааран холбогдох байгууллага, сумдын Засаг дарга нарт тухай бүр чиглэл өгч ажиллаж байна.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

ТУЛГАМДСАН ХҮНИЙ ЭРХИЙН ЗӨРЧИЛ

Монгол Улсын Үндсэн хууль, олон улсын гэрээгээр баталгаажуулсан хүний эрх, эрх чөлөөг аж ахуйн нэгж, байгууллага, албан тушаалтан, хувь хүн зөрчих тохиолдол гарсаар байна.

Орон нутгийн хувьд хүний эрхийн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх олон талт арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажилласан бөгөөд дараах хүний эрхийн зөрчил нийтлэг байна.

Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах салбар зөвлөлийн 2022 оны 01 дүгээр тогтоолоор 10 дэд бүлэг 50 арга хэмжээ бүхий заалттай гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлын төлөвлөгөөг батлан хэрэгжүүлж, орон нутгийн төсвөөс нийт 530 сая төгрөгийг урьдчилан сэргийлэх ажилд зарцуулан ажилласан.

2022 онд 4334 гомдол мэдээлэлд хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулж шалгаж шийдвэрлэснээс 1376 буюу 31.7 хувьд нь гэмт хэргийн шинжтэй, 2958 буюу 68.3 хувийг зөрчлийн шинжтэй гомдол мэдээлэл эзэлж байна.

Дорноговь аймгийн хэмжээнд 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар нийт 621 гэмт хэрэг бүртгэгдсэн нь өмнөх оны мөн үе /490/-с 131 буюу 26.7 хувиар өссөн.

Нийт бүртгэгдсэн гэмт хэрэг /гэмт хэргийг төрлөөр нь/

№	Гэмт хэргийн төрөл	Бүртгэгдсэн хэрэг		Өсөлт, бууралт тоо		Нийт гэмт хэрэгт эзлэх хувь
		2021 он	2022 он			
1	Үүнээс: Хүнийг алах 10.1	5	3	-2	-40.0%	0.5%
2	Золгүй учрал 10.4	1	6	5	5 аар өссөн	0.9%
3	Эх нярай хүүхдээ алах	0	1	1 бүртгэгдсэн		0.2%
4	Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг /11.1-11.7/	154	186	32	20.8%	29.9%

5	Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг /12.1-12.5/	12	18	6	50%	2.9%
6	Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг /17.1-17.12/	243	335	92	37.8%	53.9%
	Хулгайлах /17.1/	84	98	14	16.6%	15.8%
	Залилах /17.3/	99	163	64	64.6%	26.2%
	Дээрэмдэх /17.2/	7	8	1	14.3%	1.3%
	Хөрөнгө завших /17.4/	9	10	1	11.1%	1.6%
	Алдаатай гүйлгээ, гээгдэл эд хөрөнгө завших /17.5/	11	8	-3	-27.3%	1.3%
	Эд хөрөнгө устгах, гэмтээх /17.8/	9	23	14	1.5 дахин	3.7%
	Бусдын эд хөрөнгө устгах, гэмтээх, үрэгдүүлэх 17.11	1	0	Бүртгэгдээгүй		
	Автотээврийн хэрэгслийг зөвшөөрөлгүйгээр авч явах 17.7	3	4	1	33.3%	0.6%
	Мал хулгайлах /17.12/	18	21	3	16.7%	3.4%
7	Эдийн засгийн эсрэг гэмт хэрэг /18.1-18.18/	6	4	-2	-33.3%	0.6%
8	Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг /20.1-20.16/	9	4	-5	-55.5%	0.6%
9	Авлигын /22.1-22.12/	5	2	-3	-60%	0.3%
10	Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг /24.1-24.9/	16	13	-3	-18.7	2.1%
11	Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг /27.1-27.11/	19	32	13	68.4%	5.2%
12	Хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг 13.1-13.14	6	1	-5	-83.3%	0.2%
13	Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг 21.1-21.14	1	1	Адил түвшинд		
14	Нийтийн ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг 23.1-23.7	11	14	3	27.3%	2.3%
15	Цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг 26.1-26.3	2	1	-1	-50%	0.2%
	Нийт бүртгэгдсэн гэмт хэрэг	490	621	131	26.7%	100%

Дорноговь аймаг нь 14 сумтай бөгөөд тус сумдаас хүний эрхийн зөрчил үүсгэж байгаа асуудлын талаар санал авахад дараах асуудлыг тодорхойлсон байна. Үүнд:

Эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрхтэй.

- ✓ Хог хаягдлын менежмент хангалтгүй.
- ✓ Уул уурхайн үйл ажиллагаатай холбоотойгоор байгаль, орчин, хүн амьтанд сөрөг нөлөө үзүүлж байна.
- ✓ Хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүний үнэ өндөр, хэрэглэх заавар монгол бичгээр биш тул иргэдийн аюулгүй хүнс хэрэглэх эрх зөрчигддөг
- ✓ Зарим сумдад цагдаагийн албан хаагч буюу хэсгийн төлөөлөгч дутагдалтай тул гэмт хэрэг зөрчил гарсан тохиолдолд хүндрэл үүсэж болзошгүй байна.
- ✓ Ундны усны асуудалд онцгойлон анхаарах шаардлагатай байна.
- ✓ Том оврын тээврийн хэрэгсэл явах зориулалтын замгүйн улмаас тоосжилт ихээр үүч байна.
- ✓ Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмж хүүхдэд зарцуулагдахгүй байна/ эцэг эх нь архидан согтуурдаг/
- ✓ Ар гэр ах дүү хамаатан садан нь асран хамгаалах үүргээ биелүүлэхгүй тохиолдол гарч байна.
- ✓ Гудамж талбай орчны аюулгүй байдлыг хангах, эвдрэл гэмтлийг тухай бүр засаж сайжруулах шаардлагатай байна

Амьд явах эрх

- ✓ Замын эвдрэл гэмтлээс шалтгаалж осол аваар гарч байна.

Хүн бүр сурч боловсрох эрхтэй.

- ✓ Ерөнхий боловсролын сургуулийн багшийн орон тоо дутагдалтай байгаа нь хүүхдийн сурч боловсрох эрх зөрчигдөх нөхцөл үүсэж байна.
- ✓ Их дээд сургуулийн төлбөр хэт өндөр байгаа нь хүссэн мэргэжлээ эзэмших, сурч боловсрох хөгжих эрх хязгаарлагдаж байна.
- ✓ Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн сурч хөгжих орчин нөхцөлд анхаарах

Эрүүл мэндээ хамгаалуулах, эмнэлгийн тусламж авах эрхтэй.

- ✓ Шүдний эмч сумдад ажилладаггүй учраас заавал аймгийн төв рүү явж эмчилгээ хийлгэдэг.
- ✓ Сумдад эмнэлгийн тоног төхөөрөмж хангалтгүйгээс аймгийн төв рүү явж эмчилгээ хийлгэдэг.
- ✓ Аймгийн Нэгдсэн эмнэлгийн үйл ажиллагаа ачаалал өндөр дараалал ихтэй байна.

Ажил мэргэжлээ чөлөөтэй сонгох, хөдөлмөрийн аятай нөхцөлөөр хангуулах, цалин хөлс авах, амрах, хувийн аж ахуй эрхлэх эрхтэй. Хэнийг ч хууль бусаар албадан хөдөлмөрлүүлж болохгүй;

- ✓ Төрийн албан хаагчийн цалин хөлсийг амьдралын чанартай нийцүүлэн нэмэгдүүлэх

Хүн бүр төрөхөөсөө эрх чөлөөтэй, нэр төр, эрхийнхээ хувьд адил тэгш байна

- ✓ Хүний нэр хүндэд сошиалаар дамжуулан үндэслэлгүй доромжлох, гүтгэх зэрэг үйлдэл гаргаж байна.

Орон нутагт 1-4 хүртэлх жил үргэлжилж байгаа хүний эрхийн зөрчил

Улаанбадрах суманд байрладаг “Бадрах энерги” ХХК-ийн үйл ажиллагаа нь хүн, мал, байгаль орчинд сөрөг нөлөө үзүүлж, улмаар иргэд, малчид бидний эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг зөрчих болсон. Одоог хүртэл малын удмын сан болон малын өвчин, хорогдол, үхлийн шалтгааныг судалж тогтоодоггүй. Эл байдлаас малчид бид их төөрөгдөж байна. Мөн тус компанийн ойролцоох ундны усны худгуудад хийсэн шинжилгээний хариуг үндэслэн тодорхой арга хэмжээ авахгүй байгаагаас бидний

ундны усны аюулгүй байдал алдагдаж, одоо үеийн болон хойч үеийнхний цэвэр усаар хангагдах эрх зөрчигдөж байна” гэсэн агуулгатай гомдол, мэдээллийг иргэн Д.Норсүрэн нь 2012 оноос хойш нийт 20 гаруй байгууллага, албан тушаалтанд 30 гаруй гомдол мэдээлэл, хүсэлт санал гарган, асуудлыг тодруулах, албан бичгийнхээ хариуг шаардаж 50 гаруй удаа биечлэн уулзаж, тухайн асуудлыг үр дүнтэй шийдвэрлүүлэхийн төлөө өөрийн зүгээс бүхий л нөөц боломж, нотлох баримтыг гарган өгч, хамтран ажиллаж ирсэн хэдий ч түүний тавьж буй асуудал одоог хүртэл үр дүнтэй шийдэгдээгүй хэвээр байна.

Д.Норсүрэнтэй холбоотой үүссэн нөхцөл байдлаас үзэхэд түүний тавьж буй асуудлын хүрээнд хүний эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах эрхийн хэрэгжилт тэр дундаа цэвэр усаар хангагдах эрхийг үр дүнтэй хангах, нийтийн эрүүл мэндийг хамгаалах, иргэд, малчдын малын хорогдол нь хүн, хуулийн этгээдийн буруутай үйл ажиллагаанаас зөрчигдсөн эсэхийг тогтооход холбогдох байгууллага, эрх бүхий албан тушаалтнууд анхаарч ажиллах нь зүйтэй байна.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ **САНАЛ, ДҮГНЭЛТ**

Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хууль, хүний эрхийн Олон улсын гэрээнд заасан хүний эрх эрх, чөлөөг хангаж, хамгаалах төрийн үндсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд хичээл зүтгэл гарган ажиллаж байна.

Учир нь хүний эрхийн асуудал нь тухайн улс орны хөгжлийн асуудал бөгөөд хүн бүр хүн боломж төрснийхөө хувьд хүний зэрэгтэй сайн сайхан амьдрах боломж нөхцөлөөр хангагдах ёстой.

Дэлхий нийтээрээ Тогтвортой хөгжлийн зорилтыг хэрэгжүүлж хөгжлөөс хэнийг ч орхигдуулахгүй байхад анхаарч буй энэ цаг үед Монгол Улсын Засгийн газраас баталсан “Алсын хараа -2050” “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг хэрэгжүүлж төрийн байгууллагын хүнд суртал, авлига ашиг сонирхлыг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, хөгжилд саад учруулж буй хүчин зүйлсийг арилгахыг зорьж хүний эрхэд суурилсан хандлагаар төрийн үйлчилгээг хүргэн ажиллаж байна.

Орон нутгийн хувьд хүний эрхийг хангах Үндэсний байгууллага, механизмыг дэмжиж, хүний эрхийн бүх төрлийн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр 2022 онд хийж хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний талаар энэхүү тайланд тусгалаа.

Манай аймгийн хувьд эдийн засгийн бодлого, өрсөлдөх чадварын судалгааны төвөөс гаргасан “Аймгуудын өрсөлдөх чадварын судалгаа” нь Монгол Улсын 21 аймгийн хөгжлийн өнөөгийн түвшинг үнэлэн өрсөлдөх чадварын чиг хандлагыг тодорхойлдог уг судалгаанд Дорноговь аймаг 2020 онд 2 дугаар байранд, 2021, 2022 онд дараалан нэгдүгээр байранд тус тус эрэмбэлэгдэж байгаа нь хүний суурь эрхийг тодорхой түвшинд үр дүнтэй хангаж ажиллаж байгааг харуулж байна.

Өрсөлдөх чадварын хүчин зүйлс:

- **Эдийн засгийн тамир тэнхээ-21 аймгаас 3 дугаар байр**

- Засаглалын үр ашиг -21 аймгаас 1 дүгээр байр
- Дэд бүтэц-21 аймгаас 1 дүгээр байр

Улсын хэмжээнд тулгамдаж байгаа эрүүл, аюулгүй таатай орчинд амьдрах эрхийн зөрчлийг арилгах томоохон төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажиллалаа. Тухайлбал: иргэдийн амьдрах таатай орчин нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор орон сууцны төсөл хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн 10,000 айлыг орон сууцжуулах зорилтыг дэвшүүлж хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна. Мөн эрүүл мэнд, боловсрол, соёлын чиглэлээр хөрөнгө оруулалт бүтээн байгуулалт, соёлын үйлдвэрлэлүүдийг нэмэгдүүлэх, байгаль орчин ногоон хөгжлийг дэмжих, иргэдийн амар тайван аюулгүй байдалд анхаарч байна.

Цаашид хүний эрхийн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, хүний эрхийн боловсролыг бүх шатанд хүргэж, хүний эрхэд суурилсан хандлагыг төлөвшүүлэх, эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангахад онцгойлон анхаарч ажиллах нь зүйтэй гэх дүгнэлтэд хүрлээ.

Хүний эрхийг хангах үндэсний хороо байгуулагдаж жил бүр орон нутаг дахь хүний эрхийн төлөв байдлыг орон нутаг өөрөө тодорхойлон тайлан гаргах болсон нь чухал ач холбогдолтой байна. Харин орон нутаг дахь хүний эрхийн төлөв байдлын тайланг боловсруулах арга зүйн сургалтыг 21 аймгийн хэмжээнд аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын удирдах албан тушаалтан, орон нутаг дахь төрийн бус байгууллагын дунд зохион байгуулах нь зүйтэй байна.

Хүний эрхийн чиглэлээр ажиллаж байгаа төрийн бус байгууллага, иргэний тайлантай холбоотой саналыг товч тусгав.

Аймаг орон нутагт маш олон хөрөнгө оруулалт бүтээн байгуулалт хүний эрхийг хангасан олон ажлууд байна. Үүнийгээ сайн туршлага болгон тайланд тусгах шаардлагатай байна. Энэхүү тайланг давхар төрийн бус байгууллага хөндлөнгөөс тайлагнах ТББ-ын чадавхжуулахыг бэхжүүлэх нь зүйтэй байна.

Нийгмийн дархлаа холбоо ТББ-ын гишүүн Д.Мөнх-Эрдэнэ

Хүний эрхийн зөрчлийн төрлийг тодорхой түвшинд гаргаж чадсан гэж харж байна. Мөн тайлангын төгсгөлд хүний эрхийн боловсрол олгох үйл ажиллагааг сайжруулахад анхаарсан нь сайн талтай байна. Цаашил энэ төрлийн үйл ажиллагаа явуулдаг ТББ-ыг чадавхжуулах, татан оролцуулах шаардлагатай байна.

Дорнын манлайлагч залуус ТББ-ын тэргүүн Б.Балжинням

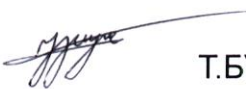
Хүний эрхийн төлөв байдлын тайлантай танилцаад дараах саналтай байна.

1. Орон нутаг дахь хүний эрхийн төлөв байдлын тайлан бичихтэй холбоотойгоор холбогдох байгууллага талуудын ойлголтыг нэгтгэх шаардлагатай байна.
2. Орон нутагт хүний эрхийг хангахын тулд төрийн байгууллагын бүтэц орон тоог нэмэгдүүлэх, хүний нөөцийн хомсдолыг арилгах арга хэмжээг авч ажиллах нь зүйтэй байна.
3. Орон нутгийн хувьд эрхийн зөрчлийг тодорхойлон гаргаж ирсэн байдалтай санал нийлж байна.
4. Төрийн бус байгууллагын хувьд орон нутгийн тайлантай зэрэгцээ тайланг бичиж хүргүүлэх шаардлага гэвч энэ төрлийн үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн бус байгууллагын чадавх муу байна. Тэдгээрийг хөгжүүлэхэд анхаарах шаардлагатай. Төрийн байгууллага зөвхөн өөрсдийн нөхцөл байдлаа тодорхойлохоос гадна хөндлөнгийн байгууллагын дүгнэлт санал чухал ач холбогдолтой гэж үзэж байна.

Хүний эрхийн сайн дурын зөвлөх, идэвхтэн П.Пүрэв

ТАЙЛАН БИЧСЭН:

АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН
ХУУЛЬ ЭРХ ЗҮЙН ХЭЛТСИЙН МЭРГЭЖИЛТЭН

Т.БУМЧИН

ХЯНАСАН:

АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН
ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙН ХЭЛТСИЙН ДАРГА

Ч.НАНДИН-ЭРДЭНЭ